

Barsten in de bijlesbubbel

Werken bij examentrainer SSL geldt als erebaan voor ambitieuze studenten, maar experts zien een arbeidsrechtelijke valkuil waar contracten en vog's gelden als rompslomp. 'Studenten worden keihard uitgebuit'

6

#Basisgate Je zou denken: één bullebak, twee slachtoffers, appeltje-eitje. Maar alleen niet-pesters werden op non-actief gezet en de ombudsfunctionaris en gedupeerden voor de bus gegooid

11

Baby's op bestelling Er kan steeds meer, maar moeten we dat willen?

16

12

Brothers in arms De broederliefde tussen historici Jan en Leo Lucassen

Door de lat steeds lager te leggen beledigen we onze studenten

Dit is mijn laatste column van dit academisch jaar, dus laat ik eens met geslepen messen opschrijven wat ik nu echt denk. Nee, dat doe ik niet altijd, ik filter mijn meest onwelgevallige gedachten meestal weg uit mijn columns. Ik sorteer daarmee voor op de teergevoeligheid van de ziel van de gemiddelde lezer. Want teergevoelig bent u wel, als ik mag afgaan op hoe we de universiteit hebben ingedeeld en hoe we met onze studenten omgaan. Teergevoelig ben ik bang. Want wat doen we hier? Wie horen hier te zijn? Ik ben me bewust van de intimiderende normativiteit van deze vraag, maar zie geen reden om hem daarom maar niet te stellen.

Er worden namelijk te weinig moeilijke vragen gesteld. Niet aan de maatschappij hoor – wij zijn kampioenen van het kritisch roosteren van de samenleving en haar misstanden. En dat is conform onze opdracht – want wij zijn toch de trotse luizen in de pels? Maar ietwat meer zelfkritiek kunnen we best gebruiken. Ik doel op de manier waarop we langzaam maar zeker het zicht lijken te hebben verloren op wat een universiteit zou moeten zijn. Een plaats van denken, discussie, onderzoek, en onderwijs, als u het mij zou vragen, en een plaats waar studenten zich met enige dwijtjes in een juiste richting ontwikkelen tot onafhankelijke, kritische denkers.

Die paar dwijtjes echter zijn de laatste twintig jaar steeds steviger en dwingender geworden. De tijd dat een student in het diepe werd gegooid en alleen bij acuut verdringsgevaar een reddingsboei kreeg toegeworpen ligt al ver achter ons. Met als gevolg een heel apparaat aan alle mogelijke manieren om studenten die om de een of andere reden hun tentamens niet halen, colleges niet kunnen bijwonen of opdrachten niet kunnen inleveren aan boord te houden. Nu ja, eigenlijk treden deze maatregelen al preventief in werking als een student

‘Doorgeschoten betutteling van studenten heeft nefaste invloed op ons onderwijs’

aangeeft moeilijkheden te verwachten met de standaardvereisten van een academische opleiding. Gezien de enorme omvang van dit apparaat aan ondersteunende maatregelen moeten we het hier maar eens over hebben. Hoeveel structurele steun is eerlijk? Wanneer creëer je oneerlijke concurrentie voor die studenten die geen gebruik (kunnen) maken van dit zich steeds maar uitbreidende stelsel van hulpmiddelen?

En de wellicht onprettige hamvraag: is het geoorloofd als een student meerdere gelegenheden krijgt om een tentamen te halen wanneer deze iets niet blijkt te kunnen, en niet wanneer deze, bijvoorbeeld door het doen van twee studies, geen tijd heeft gehad om een tentamen af te leggen? (De andere hamvraag is overigens hoeveel dit steunstelsel de universiteit nu eigenlijk kost en of deze zich niet een rol aanmeet die het niet langer aankan).

Ik constateer al langere tijd, en ik ben niet de enige, dat de onderwijskwaliteit achteruit blijft gaan. We geven hier normaliter geld- en dus tijdgebrek de schuld van, maar de doorgeschoten betutteling van onze studenten heeft ook een nefaste invloed op de kwaliteit van ons onderwijs. We accepteren te makkelijk dat iemand iets niet kan omdat die zegt het niet te kunnen.

We beledigen onze studenten door de lat steeds lager te leggen. Wie durft studenten nog een heel boek te laten lezen? En wat me nog meer dwarszit is dat onze institutionele obsessie met studenten die moeite hebben met studeren de aandacht die excellerende studenten verdienen steeds miniëmer maakt. Die redden het toch wel, is de gedachtegang dan, maar een serieuze universiteit investeert juist ook in studenten die meer willen, meer doen, meer kunnen. Die hun kop boven het maaienveld uitsteken en daardoor nu al snel tegen de grenzen van dichtgetimmerde studieprogramma's en -regelingen aan lopen. En tegen de lat die in colleges alsmaar lager lijkt te komen liggen. Tegen het wegbezuinigen van honoursonderwijs. Tegen examencommissies die teergevoeliger blijken wanneer geconfronteerd met onvermogen en ellende dan wanneer met door regel en rooster vastgeketeende ambitie. Een spartelende student een helpende hand toesteken is heel wat anders dan een student die watervrees heeft of niet kan of wil zwemmen met een luchtbed naar de overkant pendelen. Verheffen om bij een hoge lat te kunnen is een nobel streven, de lat lager leggen zodat iedereen erbij kan, is zelfvernietiging in vertraging. De moeilijkste en meesttijds ongestelde vraag staart ons aan: wie hoort hier? En wie niet? En wie gaat hierover?

Remco Breuker is hoogleraar Koreastudies

De echte wedstrijd is bakken trekken

In de fusie van studentenhuys Arnie en Arno's mojo dojo casa home is de eerste WK-wedstrijd van het Nederlands elftal ook een felle competitie bier drinken. 'Als we gejoel horen, weten we dat we moeten opkijken.'

TEKST EN FOTOS LISA BOSHIJZEN

Elk kwartier een bak! roept rechte student Simon (21) als het Nederlands elftal zich zondagavond opmaakt voor de eerste WK-wedstrijd tegen Japan. In de met gekleurde vlaggetjes versierde huiskamer hangt een beamer waarop de spelers van Oranje het volkslied opdreunen. De Leidse studenten die Simon bij elkaar heeft verzameld, zijn nog druk bezig met bier te pakken en voeren gesprekken over allesbehalve voetbal. In Arnie en Arno's mojo dojo casa home (de huisnaam, geïnspireerd op het huis van Ken in de film *Barbie*) woont Simon samen met oude

vriend en tevens groot voetballiefhebber Harold (22, bedrijfsconomie). Meestal begint de oranjegekte bij hen al vroeg. 'Dan hangen de slingers al twee weken van tevoren', zegt Simon. Dit jaar waren ze iets minder punctueel met hun voorbereidingen en moest een paar dagen van tevoren de gastenlijst voor de eerste wedstrijd nog flink worden aangevuld. Wel hebben ze hun fietsen alvast oranje gespoten.

'Ik weet nog niet hoeveel mensen er komen, maar er staat al genoeg bier en wijn klaar', verzekert Simon een paar dagen eerder. In de fusie heeft zich op zondagavond een mix van vvv-tjes, dispuutsgenoten en commissieleden verzameld. 'Ik ben de enige die iedereen kent.' Voor de aftrap worden nog snel de spelregels vastgesteld. 'Bij elke wedstrijd spreken we af wanneer er bakken getrokken moeten worden', legt Simon uit. Ieder kwartier een bak dus, en nog een halve per doelpunt dat Nederland weet te scoren. Zo komen ze hopelijk door de voorraad aan kratten Brouwersbier en halve liters Klok radler heen.

Want eigenlijk is dat vanavond het echte spel: bier drinken. 'Wat is, denken jullie, het lengteverschil tussen de Nederlandse en Japanse spelers? En waarom draagt iedereen roze schoenen?' Echt kennis van voetbal heeft biologiestudent Sophie (22) niet, toch zit ze helemaal in de wedstrijd. 'Als Nederland verliest, ga ik gewoon door met juichen voor Japan.'

Die tactiek heeft ook Aiken (22): een student Japanstudies die vanavond strategisch géén kleur bekent, al draagt hij wel een oranje sjaaltje.

'Dit is de eerste maar ook meteen de moeilijkste wedstrijd', vindt oud-student maar nog actief bestuurs- en dispuutslid Mike (27), die zich duidelijk een stuk beter heeft ingelezen dan de rest. Mike kijkt trouw alle WK-wedstrijden en is hier niet alleen voor de gezelligheid. 'Japan denkt echt dat ze de wereldtitel kunnen grijpen. Zij strijden daadwerkelijk als een team en geven altijd alles. Het is een uitdaging om tegen zo'n team te spelen.'

In de hoek van de kamer heeft zich een drietal dispuutsgenoten tot een andere wedstrijd gewend. De rode dobbelstenen, mét dispuutslogo in plaats van een zes, rollen over de tafel. Ze spelen het drankspel dertigen, waarbij het doel eigenlijk hetzelfde is als voor de voetballers: in korte tijd zo veel mogelijk slokken drank uitdelen (of zelf wegwerken). Maar helemaal afzijdig houden ze zich niet. 'Als we gejoel horen, weten we dat we even op moeten kijken', zegt antropologiestudent Puck (20). De eerste helft van de wedstrijd blijkt niet spectaculair, dus ze kunnen rustig door blijven gooien.

Voetbal (en de biertjes) weten ook de voorheen nog vreemden met elkaar te verbinden. 'Ik kom uit een voetbalgezin, maar het spel kon mij eigenlijk nooit boeien', vertelt archeolo-

giestudent Juul (23). 'Maar nu vind ik het echt geweldig. Ik geniet van de samenstelling aan mensen hier. Je wordt echt meegetrokken in de hype, iedereen is enthousiast. Als Nederland scoort kan ik het nu extra waarderen.' Dat vindt ook Puck, die aan het einde van de eerste helft afstand doet van de dobbelstenen en ook aan de buis gekluisterd raakt. 'Dat komt echt door de rest.'

'PAUZE! ROKEN!' klinkt er in koor als de eerste helft ten einde komt. De teleurstellende openingsfase brengt toch een andere opluchting met zich mee. Voor het eerst worden er in de wedstrijd ook extra pauzes ingelast, de zogenoemde 'hydration breaks'. De spelers op het veld kunnen in de hitte extra water drinken om uitdroging te voorkomen. 'Voor ons is het ook handig', vindt Simon. 'Met al die bakken hebben we de extra plaspauses hard nodig.'

Dat er toch ook échte voetballenaten in de kamer aanwezig zijn, blijkt in de tweede helft. Simon heeft geld ingezet op de winst van Oranje en een doelpunt van aanvaller Gakpo. Dat blijkt niet de juiste voorspelling. Vlak na de start van de tweede helft maakt Virgil van Dijk de 1-0. De Leidse studenten springen euforisch op. Maar de vreugde is maar van korte duur. 'Godver! Kutspeel!', roept Simon als Japan niet veel later de gelijkmaker maakt. Op de bank in het midden van de kamer blijft het verrassend stil.

'Aiken lacht!' constateert Sophie. Een aantal

jongens belaaft, volgens Simon 'met liefde', de student Japanstudies die op de bank ligt en te vrolijk lijkt te kijken. 'Je moet een strafbak doen', beveelt Simon. Aiken komt er met een waarschuwing vanaf, want echt juichen deed hij niet. 'Anders moet je echt optyfen', grapt Simon. 'Zijn gaat er natuurlijk vanuit dat iedereen gewoon voor Nederland is', vertelt Simon later. Aiken bevestigt: 'Ik ben voor allebei de teams. Gelijkspel is voor mij natuurlijk wel de leukste uitkomst.'

'We moeten echt *locked-in* zijn!' roept Juul naar de groep. De wedstrijd wordt eindelijk spannend. En ja hoor, iedereen veert juichend over-eind als Summerville scoort. Maar waarom gaat Nederland daarna alleen nog maar verdedigen? Een grote fout, aldus voetbalnaat Mike. 'Oranje is beroemd voor die strategie. Maar aanvallen zou een betere tactiek zijn, want Japan is ook heel goed. Jammer dat wij zo terugzakken.' Zijn vrees wordt werkelijkheid: Japan scoort. 'Oprecht, Aiken, eruit! In... trek een bak!' reageert Simon.

De ontknoping op het scherm: 2-2. En de uitkomst voor het échte spel? Er zijn in anderhalf uur zeven bakken per persoon getrokken. Aiken is tevreden over 'de best mogelijke uitkomst'. Volgens hem is dit ook gunstig voor de Universiteit Leiden. 'Het is in ieder geval handig voor het bezoek van de Japanse keizer deze donderdag, dan is er geen winnaar en geen verliezer.'

Met beide benen in de modder

Zo'n zeventig Leidse studenten starten volgend collegejaar met een minor in samenwerking met Defensie. Terwijl critici zich daarover zorgen maken, zegt de universiteit te voldoen aan een maatschappelijke vraag. 'We doen dit niet om meer militairen te krijgen.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK EN VALÉRIE KRAH
FOTO DINGENA MOL/ANP

De Universiteit Leiden start in september met drie nieuwe minoren met als een onderdeel een stage in nationale veiligheid. Daarvoor werkt de universiteit samen met Defensie, de hulpdiensten en de politie (zie kader).

Een van die minoren, Defensie en nationale veiligheid, trok de afgelopen tijd de aandacht, onder meer in de universiteitsraad. In het stagedeelte van deze minor volgen studenten namelijk de zogenaamde Initiële Militaire Opleiding (IMO) bij Defensie, als onderdeel van de Nationale Weerbaarheids-training (NWT). Daar leren ze in tien weken tijd de militaire basisvaardigheden.

Critici binnen de academische gemeenschap vragen zich af: past zo'n stage wel bij het academische karakter van de universiteit? Tast samenwerking met een instelling als Defensie niet de onafhankelijkheid en academische vrijheid van de universiteit aan? Moet de universiteit wel een *gateway* willen zijn naar een reservistenopleiding? Verdient de universiteit hier geld mee? En is dit een eerste stap, zoals sommigen vrezen, naar militarisering van de universiteit?

Om te beginnen met dat laatste: 'Nee', zegt universitair hoofddocent Publieke veiligheid Jeroen Wolbers. Hij is tevens onderwijsdirecteur en initiatiefnemer van de minoren. 'We moeten het wel in verhouding blijven zien. Het gaat om zeventig studenten die deze minor gaan doen, dat is nog geen kwart procent van alle Leidse studenten. Ik vind het belangrijk om binnen de universiteit ruimte te blijven geven aan kritische geluiden, maar als collega's spreken over de "militarisering van de universiteit" en dat het een massale minor is: dat is niet zo.'

Het initiatief voor de samenwerking kwam van Defensie, vertelt Wolbers. 'We doen dit niet om het aantal militairen aan te vullen, maar vanuit het idee dat het waardevol is om studenten met interesse in het veiligheidsdomein echte ervaring bij Defensie te laten opdoen.'

Defensiemedewerker Erik Noordam, initiatiefnemer en projectleider van de Nationale Weerbaarheids-training: 'Het primaire doel voor Defensie is om ervoor te zorgen dat veel meer mensen reservist worden, waarvan je natuurlijk hoopt dat je ze nooit nodig hebt. We hebben namelijk relatief weinig reserves. Nu de wereld verandert, kunnen we er niet meer vanuit gaan dat het beroepsleger aanwezig blijft in Nederland, omdat zij naar het buitenland kunnen worden uitgezonden.'

Tijdens de zogeheten 'barettenparade' worden de deelnemers die succesvol de Nationale Weerbaarheids-training hebben afgerond overgoten met bier (en mogen de rest opdrinken)

We hebben er dan meer hier nodig, bijvoorbeeld voor het bewaken van kritieke infrastructuur.'

Daarnaast wil hij dat jonge mensen op een laagdrempelige manier kunnen kennismaken met Defensie. 'We zagen dat heel veel mensen interesse hebben, maar dat het voor velen een brug te ver was. Met de NWT hebben we het makkelijker gemaakt om het een keer uit te proberen.' Zodoende benaderde Defensie tal van mbo's, hogescholen en universiteiten voor een samenwerking. Meerdere mbo's, tien hogescholen en twee universiteiten hebben daar ja tegen gezegd. Zo ook de Universiteit Leiden.

Noordam denkt dat er zo veel interesse is omdat instellingen 'het gevoel hebben medeverantwoordelijkheid te dragen voor onze veiligheid. Daarnaast zien zij ook dat de dreiging nu dichterbij komt dan we ooit dachten.' Wolbers beaamt dat. 'Ik vind dat de universiteit altijd moet meebewegen met de maatschappij en daaraan op een onafhankelijke en kritische manier moet bijdragen.' Over onafhankelijkheid gesproken: zijn er ook financiële banden? 'We krijgen er geen geld voor, en dat zou ook niet goed zijn', zegt Wolbers. 'Je wil je onafhankelijkheid behouden.' Noordam bevestigt dat. 'De samenwerking is volledig met een gesloten beurs, ook omdat beide kanten hier de meerwaarde van inzien.'

De bekostiging gaat dan ook via de reguliere weg: met een

ec-vergoeding. 'De docenten komen zowel van Leiden als de Defensie Academie. Vakken die door docenten van laatstgenoemde onderwijsinstelling worden gegeven, krijgen ook de ec-vergoeding. Net als wanneer we samenwerken met de TU Delft of Erasmus', legt Wolbers uit. Naast het feit dat financiële banden ontbreken, zegt Defensie zich ook niet te bemoeien met de inhoud van de universitaire vakken. 'We bekijken wel samen met de onderwijsinstelling of de te behandelen thema's voldoende aansluiten op de NWT', aldus Noordam. 'Tijdens die training moeten alle studenten namelijk een werkboek voltooien dat gaat over zelfreflectie op gedrag, leiderschap en teamwork.'

Dat roept de vraag op hoe academisch de stage is. 'Ik voelde hem al aankomen', reageert Wolbers. 'Het klopt dat het geen wetenschappelijke stage is, maar dat geldt voor veel stages. Maar ik denk dat we ons vaardighedenonderwijs best kunnen verbreden. In de collegezaal moet je heel veel leren en reflecteren, maar dat kun je versterken door ook soms met beide benen in de modder te staan. Daar kunnen studenten veel baat bij hebben. Bovendien koppelen we de weerbaarheids-training aan vakken door theoretische vraagstukken uit de praktijk te halen. Daarmee tillen we het naar een academisch niveau.' Studenten die de NWT volgen, krijgen een riant stagevergoeding. Noordam: 'Het is een leeftijdsafhankelijk salaris. Negen-tienjarigen krijgen ongeveer 1500 euro per maand, 23-jarigen

en ouder krijgen ongeveer 2500 euro. Het is hetzelfde salaris als iedere startende militair.'

Dat is een stuk meer dan de stagevergoeding die studenten elders krijgen, erkent hij. 'Het is bij Defensie zo geregeld dat zodra we iemand aanstellen en opleiden, ze daarvoor moeten worden bezoldigd. Je kan dus niet afwijken van dat opleidingsalaris.'

Een andere belangrijke reden: 'We vragen veel van onze studenten, het is een behoorlijke commitment en ontzettend intensief. De opleiding duurt tien weken. De eerste twee weken zijn de internaatperiode. Dan slaap je op legeringskamers en leer je samenwerken met mensen buiten de sociaaleconomische bubbel waar je doorgaans in Leiden mee omgaat. 'Je moet van alles samendoen en organiseren, waarbij je een grote persoonlijke ontwikkeling doormaakt op het gebied van teamwork, leiderschap en doorzettingsvermogen. Door-deweeks zitten ze ofwel op de kazerne in Amsterdam voor het lesprogramma, ofwel op het veld of de schietbaan voor de praktijkmodules. Na die twee weken wordt het wat soepeler: dan mogen ze ook soms 's avonds weg en in de weekenden naar huis.'

Volgens Noordam is het niet zo dat studenten de opleiding vooral zouden volgen voor het geld. 'Volgens de mensen die ik sprak is dat nooit de reden, maar eerder een fijne bijkomstigheid.'

Nieuwe minoren zijn populair

De drie nieuwe minoren die de Faculty of Governance and Global Affairs vanaf september aanbiedt, zaten binnen twee dagen vol, vertelt universitair hoofddocent Publieke veiligheid en initiatiefnemer van de minoren Jeroen Wolbers.

Defensie en nationale veiligheid telt zeventig plekken en is in samenwerking met Defensie. 'Er zullen wellicht nog enkele studenten afvallen bij de toelatingsprocedure.'

In de minor Crisismanagement en civiele weerbaarheid wordt samengewerkt met hulpdiensten zoals de brandweer, GGD en het Rode Kruis. 'Daar zitten 25 studenten. Het gaat bijvoorbeeld om de vraag wat we moeten doen als de stroom langdurig uitvalt. We gaan studenten trainen om zich voor te bereiden op dat soort situaties door van de Universiteit Leiden een fictief noodsteunpunt te maken.'

Voor de minor Politiestudies, in samenwerking met de politie, hebben zestig studenten zich aangemeld. Er was al veel vraag naar, zegt Wolbers. 'Veel studenten die ik heb gesproken op de minormarkt, wilden na hun studie sowieso al een nationale weerbaarheids-training doen of bij Defensie gaan. We kunnen hen met deze minoren beter voorbereiden op dit werk.' De studenten van de Defensie minor hebben zeer diverse achtergronden. 'Ze komen van security studies tot pedagogische wetenschappen, van psychologie tot politicologie, van werktuigbouwkunde in Delft tot culturele antropologie', aldus Wolbers. Ook studenten rechten, geneeskunde en criminologie hebben zich aangemeld, evenals studenten bedrijfskunde, lucht- en ruimtevaarttechniek, industrieel ontwerp, biologie, sterrenkunde en bestuurskunde.

Om te worden toegelaten tot de Nationale Weerbaarheids-training moeten de studenten een psychologische en fysieke keuring doen en ondergaan ze een veiligheidsonderzoek. 'Dat geldt voor iedereen die bij Defensie wil werken', aldus Wolbers.

Na een jaar worden de nieuwe minoren geëvalueerd, zoals dat überhaupt jaarlijks bij elke minor gebeurt. 'Hebben we de leerdoelen behaald, heeft het meerwaarde dat de studenten theorie met praktijk verbinden, zijn de studenten en docenten tevreden? Zo ja, dan gaan we ermee door.'

Dat de NWT een hoop van de deelnemers vraagt, is duidelijk. Wat als studenten halverwege hun stage ermee willen stoppen?

'Dat verschilt per onderwijsinstelling en we zijn nog zoekende hoe we daar invulling aan gaan geven', zegt Noordam. 'We zien overigens niet veel mensen die aan het eind van de opleiding stoppen. De cultuurschok zit hem in de eerste week. Als studenten dan stoppen, kunnen ze een alternatief programma aangeboden krijgen. We hebben lage uitval, ongeveer zes procent. Dat is voor Defensie heel laag. De meeste daarvan vallen uit in de eerste twee weken.'

Wolbers: 'In Leiden hoef je de weerbaarheids-training niet verplicht af te maken, maar kan je op elk moment stoppen. Wij zorgen dan in samenspraak met de studieadviseurs voor een alternatief vakkenpakket of stage.' 'Het doel van de reservistenopleiding is dat iedereen de eindstreep haalt, het is geen selectieprocedure', benadrukt Noordam. 'We gaan niet aan de boom schudden zodat er mensen uitvallen. Het is ook geen commando-opleiding, maar een basis-militaire opleiding.'

De studenten die ervoor kiezen om na de stage als reservist in dienst te blijven, zullen niet in oorlogssituaties in het buitenland worden ingezet, maar blijven in Nederland om de veiligheid hier te waarborgen, zegt Wolbers. 'Maar ze kunnen na de NWT ook zeggen: dit is helemaal niks voor mij.'

Examentrainer SSL is een felbegeerde werkplek voor ambitieuze studenten, maar achter de gevel schuilt een arbeidsrechtelijke valkuil waar VOG's, contracten en loonstrookjes gelden als 'rompslomp' en kritiek op de leiding niet wordt getolereerd. 'Het is een familie, maar ze kunnen je ook zo uitspugen.'

DOOR LISANNE VAN VEENEN EN MARK REID
ILLUSTRATIE PIETER BROUWER

* De namen van de (oud-)docenten zijn omwille van hun privacy gefingeerd, de echte namen zijn bekend bij de redactie

I. Een soort kamp

'Ze zeiden dat dit een netwerk voor het leven is, en dat SSL'ers iedere baan kunnen krijgen door de dingen die ze hier leren.' Hugo* voelde zich geflatterd door het glanzende imago van Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL), waar hij werkte als assistent-docent. Naast zijn dubbele bachelor werkte hij in de weekenden van acht uur 's ochtends tot soms tien uur 's avonds om middelbare scholieren klaar te stomen voor hun eindexamens.

'Ik hoorde van mensen dat SSL niet alleen goed betaald maar ook een soort studentenvereniging is', vertelt Mees, die er dit jaar startte. 'Dus ik ben erbij gegaan voor een extra zakcentje.' 'Het had wel iets, samen zo'n weekend doorkomen', vertelt Hugo. Er lopen honderd jonge, enthousiaste docenten rond. 'Je eet samen en borrelt samen, het lijkt wel een soort kamp.' Het is dit imago van de hardwerkende student in een hecht team dat SSL graag cultiveert. 'Het is een identiteit', zegt Hugo. 'Je bent niet zomaar een student, je bent een SSL'er.' Maar hoewel de stichting veel eist van de bijlesdocenten, krijgen die er niet evenveel voor terug. In ruil voor hun inzet krijgen ze weinig zekerheid, een beklemmende feedbackcultuur en ondoorzichtige vergoedingen. Mare zocht uit wat er speelt binnen de organisatie, sprak zeven docenten en oud-docenten en bekeek interne documenten en mails.

De pakweg vijfhonderd studenten die werkzaam zijn bij de in 2001 opgerichte organisatie staan onder leiding van Hans Huibregtse (49), opgeleid als scheikundige en econoom. Als voorzitter, secretaris én penningmeester ineen is hij het enige bestuurslid van de stichting. Zijn docenten geven tijdens weekenden in Leiden en soms in andere delen van Nederland examentrainingen aan middelbare scholieren, die voor zo'n cursus al snel vijfhonderd euro per persoon betalen.

II. Een hekel aan 'rompslomp'

Wie deze dure bijlessen wil geven, moet van goeden huize komen. De selectie voor docenten is streng. Een 8,5 op je eindexamen en een relevante universitaire studie zijn vereist. Na een online gesprek worden kandidaten naar een kennismaking gestuurd.

'Dat is gewoon een hospiteeravond, maar daar kom je pas halverwege achter', ondervond Mees. Van de ongeveer twintig aanwezigen blijven er maar enkelen over. Hugo: 'Ik was trots, ik voelde een soort overlevens-blijheid.'

De procedure: terwijl ze in een kring zitten, spelen kandidaten om de beurt met Huibregtse een rollenspel. Hierin doet Huibregtse alsof hij een leerling is die hulp nodig heeft bij een lastige vraag.

'Het gaat om het onderbuikgevoel van Hans', zegt Mees over de selectie. Volgens Hugo sprak de gezichtsuitdrukking van de baas daarbij boekdelen. 'Bij mijn buurman zag ik: die jongen gaat het niet halen.'

Degenen die deze groepsselectie doorkomen, krijgen onverwacht te horen dat het niet om een gewoon baantje gaat, maar om een freelanceconstructie. Dat staat verder niet vermeld in de vacature op de website van SSL. Zij krijgen geen contract en geen loonstrook.

In een intern document met veelgestelde vragen zegt de stichting daarover het volgende: 'Waarom hebben docenten bij SSL geen contract? Allereerst omdat dit alleen maar rompslomp met zich meebrengt. Daarnaast leert de praktijk dat dit voor niemand een voordeel oplevert. We werken dus op basis van vertrouwen.'

Een rode vlag, vinden experts, want zonder vaste aanstelling zijn medewerkers makkelijk uit te buiten (zie kader met reacties). De stichting lijkt in het algemeen een hekel te hebben aan 'rompslomp', want niet alleen contracten zijn te veel papierwerk, ook een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) voor docenten is volgens SSL niet nodig. >

'Welkom bij de cult': de schaduwzijde van het prestigieuze bijlesbedrijf SSL

Dit document, uitgegeven door de overheid, verklaart dat een persoon geen misdrijven heeft begaan die een belemmering vormen voor het uitoefenen van een beroep.

In sectoren waar mensen met kwetsbare groepen werken, zoals in de zorg of het onderwijs, is zo'n vog verplicht. Ook in het aanvullend onderwijs is het document gebruikelijk. Als die (bij)lessen worden gegeven aansluitend op regulier onderwijs is het zelfs verplicht, laat het ministerie van Onderwijs weten. De ssl-docenten bevestigen dat studenten 's avonds soms een-op-een in een lokaal met scholieren werken. Maar volgens de stichting is zo'n vog helemaal niet nodig.

'We moeten nagaan of de kosten en de administratieve rompslomp opwegen tegen de voordelen', staat in het document met veelgestelde vragen. 'Het antwoord is "nee", er heeft zich bij ssl nog nooit één incident voorgedaan dat voorkomen had kunnen worden met een vog.' Desgevraagd laat ssl aan *Mare* weten dat een vog niet verplicht zou zijn 'omdat wij niet onder een schoolbestuur vallen' (zie *kader wederhoor*).

III. Cultusfeer

Ondanks deze arbeidsomstandigheden zijn de meeste ssl-docenten erg positief over hun werk. Het lesgeven is leuk en geeft voldoening, en de studenten vormen een hechte groep. De stichting benadrukt ook voortdurend de waarde van haar grote netwerk waarvan de studenten in hun latere carrières blijven profiteren. Zo is een oud-docent die nu bij de voor-aanstaande chipmachineproducent ASML werkt aanwezig bij een bedrijfsfeest. 'Die doorgewinterde ssl'er geldt als legende binnen het bedrijf', zegt Hugo. 'Hij draait soms ook nog een weekend mee.'

Een kinderarts vertelt in een video hoe ssl haar vaardigheden voor het leven heeft bijgebracht. Hugo: 'Meestal zijn ssl'ers heel trouw. Het is een levenservaring waarover ze geen vals woord willen spreken.' Yara volgde al in haar eerste jaar een intensieve opleiding tot 'hoofddocent': een leidinggevende functie waarbij je toezicht houdt op assistent-docenten en de lessen. 'Het heeft mijn presentatieskills enorm verbeterd. Dat was het meest waardevolle uit die periode.'

Ze ondervond hoe wijd vertakt het netwerk van voormalig

docenten is: tijdens een sollicitatiegesprek bij een ander bedrijf bleek ze tegenover een oud-ssl'er te zitten. 'Dat scheidt meteen een band omdat je allebei in die cult zat.' 'Cult' is een term die vaker valt in de gesprekken met (oud-) docenten. Een veelgemaakt grapje is volgens Hugo: 'Haha, je zit in een cult.' Mees kreeg van een mede-ssl'er een appje: 'Welkom bij de cult!'

Die steer kan beklemmend voelen. Yara: 'Ik had een collega met wie ik in de pauze soms van die blikken uitwisselde, vanwege die geforceerde vrolijkheid vanuit het bestuur.'

IV. Feedback als eenrichtingsverkeer

Juist die jubelstemming kan ervoor zorgen dat kritiek snel wordt gesmoord. De continue feedbackcultuur van het bijles-bedrijf vergroot dat gevoel van beklemming, zeggen de studenten. Docenten moeten elkaar onderling controleren. Dat kan op zich nuttig zijn, zegt Mees. 'Ik heb goed geleerd om feedback te geven en krijgen, dat moet ik ze wel geven.' Alleen kan die cultuur doorslaan, zeker voor nieuwelingen. Stijn kreeg als beginnend docent aan het einde van elk lesblok waarin de dag is opgedeeld telkens weer beoordelingen, tot zijn grote ergernis.

'Elke ervaren docent wil dan zijn mening over jou delen, dus dan kan het best dat je drie of vier keer per uur feedback krijgt. Dat voelt als iedere *fucking* seconde. Overal moet een kwaliteitslabel op, je bent daardoor vooral met jezelf bezig, niet met de leerlingen.' Ook Yara vond de feedbackcultuur lastig, zij voelde zich hierdoor 'gemonitord'. Daarnaast valt Huibregtse zelf vaak binnen in lessen.

Alle feedback wordt aan het eind van iedere werkdag aan hem doorgespeeld. Leidinggevende hoofddocenten zitten te wachten in de 'Hans-rij' voor het kantoor van de manager, waar ze de docenten bespreken die ze onder hun hoede hebben. 'Ik nam het dan wel op voor mijn docenten', zegt Yara. De feedback lijkt vooral eenrichtingsverkeer te zijn. Kritiek naar boven is ongewenst, zoervaarden twee oud-docenten. Hugo kon zich bijvoorbeeld niet vinden in de stappenplannen bij het doceren, en vond de wekelijkse voorbereidingen soms overdreven. Toen hij dit uitte naar een hoofddocent, speelde die dit door naar Huibregtse. 'Sindsdien lag ik onder een vergrootglas.'

Dat verergerde tijdens een nascholing met Huibregtse. 'Hij vroeg: "Hebben jullie nog feedback voor mij?" Niemand durfde iets te zeggen. Ik zei toen dat ik zijn vertelstijl onprettig vond.' Dit nam de baas hem niet in dank af. Toen een hoofddocent later opnieuw negatieve feedback doorspeelde naar de baas, was het klaar. 'Ik kreeg een telefoontje van Hans, die zei dat ik niet terug hoefde te komen. Ik voelde me te kakken gezet, mijn hele vriendengroep werkte daar. Als je er werkt, krijg je urenlang feedback, maar toen ik weg moest, kreeg ik geen uitleg, niks.' Ook bij ex-collega's kon hij op weinig begrip rekenen. Hij kreeg te horen dat hij zich maar beter had moeten voorbereiden. 'Het is een familie, maar ze kunnen je ook zo weer uitspugen.' Ook andere docenten merkten dat ze na didactische onenigheid of een periode van ziekte niet meer werden ingedeeld. Stijn kreeg het verwijt dat hij niet ontvankelijk was voor feedback. Na een gesprek had hij goede hoop dat hij kon blijven, maar tevergeefs. Hij werd gebeld met de mededeling: 'Na overleg met Hans is besloten dat je niet terug hoeft te komen.' Zonder contract had hij weinig manieren om dit ontslag aan te wechten. ssl ontkent tegen *Mare* docenten te ontslaan vanwege meningsverschillen of ziekte.

V. Gratis inwerken of bijspijkeren

Die onzekere arbeidspositie pakt vaker nadelig uit. Als het coronavirus in 2020 het land plattelegde en de scholen sluiten, hopen de docenten aanspraak te kunnen maken op de Tijdelijke Overbruggingsregeling voor Flexibele Arbeidskrachten (TOFA). Dat fonds is in het leven geroepen voor oproepkrachten die vanwege de pandemie hun inkomsten zien verdampen. Eerst voorspelt ssl, nog dat docenten aanspraak kunnen maken op de regeling, zo staat in een mailwisseling die in handen is van *Mare*. Maar uit een mail van een maand later blijkt dat toch niet mogelijk omdat ssl geen werkgeverspremies afdraagt. Doordat de docenten niet in dienst zijn, hoeft het bedrijf dus geen premies af te dragen, het geld waaruit sociale voorzieningen zoals de TOFA juist worden betaald. 'Inmiddels is gebleken dat het uww strikt vasthoudt aan de definitie van het sociale verzekeringsloon', schrijft ssl in de zomer van 2020. 'De lesvergoeding die jullie ontvangen valt

daar niet onder. De regeling geldt echt alleen voor werknemers die een dienstbetrekking hebben. Zoals al eerder vermeld zijn jullie niet in dienst bij ssl. Een groot voordeel daarvan is dat wij docenten een flink hogere lesvergoeding kunnen geven.' Dat laatste is een terugkerend thema in de bedrijfscommunicatie: omdat er geen contract is, kan ssl de docenten zogenaamd meer betalen. In de praktijk blijkt het echter niet zo veel meer te zijn en bovendien gebeurt het niet transparant. Bovendien is het geld dat docenten gestort krijgen een bruto-bedrag. Omdat ssl zich niet beschouwt als werkgever houdt de stichting geen loonbelasting in, zoals reguliere werkgevers. Docenten moeten dat geld dus zelf apart houden en jaarlijks afrekenen bij de Belastingdienst, iets waarmee veel studenten geen rekening houden. En zó vorstelijk is het loon ook weer niet. Een docent krijgt voor een werkdag van twaalf tot veertien uur een vaste vergoeding van 185 euro. Afhankelijk van de leeftijd kan dat net onder minimumloon uitkomen, zeker als je meerekent dat docenten geen vakantiegeld krijgen, geen vakantiedagen of pensioen opbouwen en niet worden doorbetaald bij ziekte. Bovendien moeten de studenten voor hun eerste loon één weekend onbetaald meelopen om zich in te werken. En bij wijze van training zijn ze verplicht een reeks oude examens te maken, wat volgens bronnen minstens twaalf uur duurt. Daarnaast worden pauzes tussen de lessen door vaak gebruikt als feedbackmoment, waardoor de werkdagen langer kunnen zijn dan de arbeidstijdenwet toestaat. ssl ontkent dat dit laatste het geval is.

Wie meer wil verdienen en daarvoor wordt geselecteerd, kan -zoals Yara- doorstromen naar de beter betaalde functie van hoofddocent. Maar daarvoor moet je wel eerst maar liefst 100 tot 130 uur onbetaalde training volgen. De eenmalige bonus die je na die enorme tijdsinvestering kunt verdienen bij het succesvol afronden van de training bedraagt welgeteld 350 euro.

Waarom willen studenten dan toch zo graag bij SSL blijven werken?

'Je krijgt het gevoel dat je voordeel haalt uit een netwerk van een speciaal slag enthousiaste mensen', zegt Hugo. 'Je werkt samen weekenden lang door. Je hebt een strenge selectie en ontgroening doorstaan. Je krijgt het gevoel dat je erbij hoort.'

Alle alarmbellen gaan af, zeggen experts. 'Studenten worden keihard uitgebuit'

Vaste aanstellingen en vog's zijn alleen maar rompslomp, zegt de Stichting Studiebegeleiding Leiden (ssl). Wat vinden de experts?

'Als je dit leest gaan alle alarmbellen af', zegt Stefan Sagel, advocaat en hoogleraar arbeidsrecht. 'Een werkverschaffer die zegt dat je geen contract krijgt omdat dat voor niemand een voordeel oplevert, is op zichzelf al reden om op te letten. Als je zegt dat je geen contract aangaat omdat het rompslomp is, tja. Het is misschien rompslomp voor de werkgever, maar het biedt bescherming voor de werknemer.' Dat er veel misgaat bij ssl ziet ook Neele Boelens, voorzitter van vakbond FNV Young & United: 'Er wordt hier misbruik gemaakt van het feit dat deze jongeren geen idee hebben wat wel en niet mag. Daardoor worden ze hier keihard uitgebuit. Deze medewerkers zijn niet eens freelancers, want dan sta je ingeschreven bij de Kamer van Koophandel en heb je een overeenkomst met de opdrachtgever. Dat is hier niet zo. 'Gelukkig hebben we de wet, en die zegt dat je in loondienst bent als je arbeid uitvoert, daarvoor wordt betaald en moet doen wat iemand anders zegt. Als de docenten echt zelfstandigen waren, zouden ze veel vrijheid hebben. Maar bij ssl horen ze waar en wanneer ze moeten komen opdagen en krijgen ze gedetailleerde instructies over de les die ze moeten geven. Dat is een normale arbeidsrelatie tussen werkgever en werknemer.'

Ook volgens hoogleraar Sagel lijkt er sprake te zijn van schijnzelfstandigheid. 'Dat docenten zelf kunnen bepalen wanneer ze werken is een argument dat vaak wordt gebruikt door werkverschaffers om te claimen dat er geen arbeidsovereenkomst is. Maar in een recente zaak konden Deliveroo-bezorgers ook zelf kiezen op welke tijden ze wilden werken. Daarover zei de Hoge Raad dat je altijd naar het geheel van omstandigheden moet kijken. Zelfs als zo'n verplichting om te werken ontbreekt, betekent dat niet dat er geen arbeidsovereenkomst is. Je moet kijken naar wat er geldt op het moment dat je

wél komt werken. En als je dan gehouden bent aan de instructies van de werkverschaffer kan er wel degelijk een arbeidsovereenkomst zijn.'

Over de 100 tot 130 uur onbetaalde training voor hoofd-docenten kan alleen schaterlachen van ongeloof. Boelens benadrukt dat inwerkdagen en trainingen waar je verplicht aanwezig moet zijn altijd betaald dienen te zijn.

Ze vindt het ook 'problematisch en extreem ondoorzichtig' dat ssl geen werkgeverspremies afdraagt en studenten bruto uitbetaalt. 'Het is bizar dat deze werkgever zich daaraan onttrekt. Het is nalatig werkgeverschap. Ze zijn vooral bezig met ervoor zorgen dat ze minder hoeven te betalen. Als je 18 bent kun je niet voorspellen hoeveel je netto overhoudt. Stel, je werkt in de aanloop naar de eindexamens, van januari tot en met mei, dan moet je pas in juni van het volgende jaar daarover belasting betalen. Dat bedrag moet je dan nog maar op je rekening hebben staan. Ik denk dat weinig jongeren daarmee rekening houden.'

Het ministerie van Onderwijs laat over de VOG weten dat 'in het algemeen werken met kinderen en tieners om extra aandacht voor veiligheid vraagt. Daarom is het altijd verstandig om die medewerkers een vog te laten aanvragen'. Uit een rondgang van *Mare* blijkt dat andere examentrainers wél om een vog vragen. ssl is niet de eerste examentrainer die gebruikmaakt van schijnzelfstandigheid, zegt Boelens. 'Bij bijlesbegeleiding Lyceo was een vergelijkbare zaak met docenten die als schijnzelfstandigen aan de slag moesten, al hadden zij wél contracten. We hebben toen collectief onderhandeld en gelijk gekregen dat het gewoon werknemers waren. Inmiddels heeft Lyceo hun docenten in loondienst, zoals het hoort. Als de docenten van ssl dat ook willen, moeten we met elkaar in actie komen.

'Vaste contracten en zekerheid, normale arbeidstijden, een fatsoenlijke beloning en geen onbetaalde opleiding meer - dat kunnen we regelen. Uiteindelijk kun je alleen samen zo'n verandering afdwingen.'

SSL ontkent schijnzelfstandigheid, maar overweegt voortaan vog's aan te vragen

Voorzitter Hans Huibregtse ontkent dat er bij de Stichting Studiebegeleiding Leiden (ssl) sprake is van schijnzelfstandigheid.

'Onze docenten zijn niet bij ons in dienst. Dat is in ons hele bestaan ook nimmer het geval geweest.' Volgens hem heeft de Belastingdienst dat geconcludeerd in 'een regulier (tweedaags) (boeken)onderzoek' en 'door meerdere locatiebezoeken af te leggen en gesprekken met diverse docenten te voeren'. Dat onderzoek wil hij echter niet delen. Hij stuurt slechts twee minime screenshots van tekstfragmenten.

'Het wof of niet in dienst zijn is een complexe zaak', aldus Huibregtse. 'Wij zijn niet op de hoogte van de precieze werkwijze van andere instituten. Een bedrijf als Lyceo heeft een geheel andere opzet. De Belastingdienst heeft bij ons aangegeven dat zij elke organisatie apart beoordelen en dat subtile verschillen kunnen uitmonden in andere uitkomsten.'

Stefan Sagel, advocaat en hoogleraar arbeidsrecht reageert desgevraagd dat de Belastingdienst weliswaar kan oordelen over de fiscale kant van een dienstbetrekking, maar dat de civiele rechter de finale autoriteit is die gaat over de arbeidsrechtelijke aspecten.

Op de vraag waarom ssl niet met contracten werkt, wat bij freelanceconstructies gebruikelijk is, gaf Huibregtse geen antwoord.

Hij spreekt wel de klachten tegen van docenten die lange dagen moesten maken. 'Het maximaal aantal uur per dag dat een docent bij ons kan lesgeven is ca. 10 uur. Niet alle docenten zijn in het avondprogramma aanwezig. Gemiddeld geeft een docent ca. 1 uur per dag les in het avondprogramma. Dat komt neer op een totaal van gemiddeld ca. 9 lesuren per dag. Overigens kunnen onze docenten zelf aangeven of zij bij het avondprogramma aanwezig zijn of niet. Zij zijn daar op geen enkele manier toe verplicht.'

Over de talrijke evaluaties zegt hij: 'Wij wijzen docenten erop dat de pauzes belangrijk zijn om te ontspannen. Alleen de allereerste pauze wordt gedeeltematig gebruikt om met elkaar kennis te maken. Een deel van de laatste pauze wordt regelmatig gebruikt om met elkaar te evalueren maar ook dit is absoluut niet verplicht.

'Hoewel onze docenten geen 12 uur op een dag lesgeven, kunnen de dagen zeker intensief zijn. Dat is precies de reden waarom docenten zelf aangeven wanneer zij beschikbaar zijn, zodat zij dit goed kunnen combineren met hun studie. Dat dit over het algemeen vrij goed

lukt, blijkt uit het feit dat veel van onze docenten cum laude afstuderen, regelmatig twee studies doen of honours trajecten volgen.'

ssl overweegt wel om het komende schooljaar alle docenten een vog aan te laten vragen, aldus de voorzitter. Maar hij blijft erbij dat het eigenlijk onnodig is omdat docenten 'niet onder een schoolbestuur vallen en leerlingen zonder formele tussenkomst van school bij ons lessen volgen. Enkele middelbare scholen verhuuren hun locatie aan ons maar wij zijn verantwoordelijk, niet de school.'

Hij ontkent dat docenten soms een-op-een met scholieren werken. 'Wij wijzen erop dat een groot deel van onze leerlingen al meerderjarig is en onze docenten altijd in teams werken.'

Da Vinci College Kagerstraat, dat regelmatig ruimtes verhuurt aan ssl, laat in een reactie weten de samenwerking te gaan heroverwegen in afwachting van eigen onderzoek naar de aanwezigheid van een vog voor bijlesdocenten.

Over de onbetaalde trainingen laat Huibregtse weten: 'Wij investeren actief in de kwaliteit van ons docentennetwerk. Daarom stellen wij kosteloos trainingen beschikbaar waarin docenten kennismaken met onze werkwijze, kwaliteitsstandaarden en didactische methodieken. Van docenten die via onze organisatie opdrachten uitvoeren, verwachten wij dat zij beschikken over deze specifieke kennis. Het volgen van de betreffende trainingen is daarom onderdeel van onze kwaliteitsborging.'

Hij ontkent docenten te ontslaan vanwege kritiek of ziekte. 'Wij werken met zelfstandige docenten op freelancebasis. Zoals bij iedere zakelijke samenwerking kan het voorkomen dat een samenwerking niet wordt voortgezet. Het is absoluut niet ons beleid om samenwerkingen te beëindigen vanwege ziekte of omdat iemand een inhoudelijk gesprek voert over didactiek.'

Dat er intern over een cultusfeer wordt gesproken, komt hem niet bekend voor. 'Er is een sterke focus op het leveren van kwaliteit en het beste bij elkaar naar boven halen. Onze docenten staan midden in de maatschappij, opereren volledig zelfstandig zonder druk van wie dan ook.'

Als laatste wil hij nog opmerken dat veel docenten met plezier bij ssl werken. Docenten werken vaak meerdere jaren bij ssl, worden vaak geworven door andere ssl'ers, en in een interne enquête beoordelen de docenten ssl met een 8,5.

Een bul én een (nog nat) schilderij

Kunstenaar en promovendus Donna Beerda schildert ter plekke en in een razend tempo de verdediging van proefschriften. Met succes, want de teller staat al op tweehonderd. 'Tekenen duurt twaalf minuten, inpakken drie, een strik eromheen een halve minuut.'

DOOR MARIEKE NOLTEN

Hoe ben je op dit idee gekomen?

'Het is begonnen als een *sidequest*. Ik doe promotieonderzoek aan het Amsterdam UMC over de integratie van langdurig zieke mensen. Bij patiënten ging het veel over werkplezier. Ik merkte dat ik nog wat creatiefs miste en toen begon het bij mij te kriebelen. 'Ik deed al een paar jaar onderzoek en vond valorisatie heel interessant, vooral op een beeldende manier. Een collega stelde voor om dat live te doen op een congres. Van alle keynote sprekers had ik een klein portretje gemaakt met daaromheen hun verhaal. De reacties waren zo overweldigend enthousiast, dat ik dacht: wow, hier is potentie voor. 'Een andere collega belde daarna of ik een tekening voor haar promovendus kon maken. Het voelde heel onterecht dat ze mij vertrouwde, want ik had het natuurlijk nog nooit gedaan, maar ik kreeg weer hele leuke reacties. Toen is het balletje gaan rollen.'

'Veel mensen hebben tegenwoordig alles al wat ze nodig hebben'

Is het moeilijk om een verdediging zo snel vast te leggen?

'Voor de eerste promotie heb ik een week lang geoeftend op het terras met het tekenen van voorbijgangers. Ik werd er telkens nét wat handiger in. 'Tijdens de promotie zit ik ergens achterin. Vaak ziet niemand mij. Ik zet dan alle lijnen op papier met fineliner, in veel zalen vinden ze het namelijk niet fijn als je met verf aan de gang gaat. Als de opponenten in beraad gaan, glijp ik stiekem naar buiten. Bij een café om de hoek maak ik het in een uurtje af. 'Ik weet precies hoe lang ik bezig ben met alles. Het tekenen van de oppositie duurt twaalf minuten, inpakken drie minuten, een strik eromheen een halve minuut. 'Het aquarellen doe ik per kleur, dat is sneller. Waar iemand dat normaal gesproken op gevoel doet, werk ik het af als een soort kleurplaat. Zodra de eerste officiële foto's na de verdediging zijn gemaakt, heb ik het helemaal af, ingelijst, en ingepakt. 'Het komt voor dat ik twee promoties op een dag doe. Dan moet er wel ruime tijd tussen zitten. Eén op een dag voelt niet als werk, maar bij twee moet je iets meer als machine erdoorheen gaan.'

Inmiddels heb je al bijna tweehonderd verdedigingen vastgelegd. Hoe verklaar je dat succes?

'Veel mensen hebben tegenwoordig alles al wat ze nodig hebben. Dit is meer een eigen ervaring die je terugziet. Omdat ik zelf ook promovendus ben, weet ik hoe speciaal het is. Een verdediging is zo'n bijzonder moment waarop niet alleen je hele professionele netwerk maar ook je vrienden en familie samenkomen, allemaal omdat jij vijf of zes jaar keihard aan iets hebt gewerkt en dat nu mag laten zien. 'De reacties geven veel voldoening, dat verveelt nooit. Het komt voor dat iemand emotioneel wordt als die het cadeau krijgt. Soms is er bij de familieleden ook een ontlading van blijdschap. Ik loop dan op wolkjes terug naar huis.'

Heb je een favoriete locatie?

'Het Groot-Auditorium in Leiden is een van mijn favorieten. Het is zo'n prachtige, traditionele zaal, daar hoef je geen sfeer te creëren. Dat glas-in-lood, daar word ik helemaal wild van. Als ik dat zie, jeuken mijn handen om het na te tekenen. Inmiddels heb ik dat al zo vaak gedaan dat ik er niet meer naar hoef te kijken. De Agnietenkapel van de Universiteit van Amsterdam is ook heel speciaal. Als het aan mij ligt, ga ik daar zelf promoveren. 'De afgelopen jaren krijg ik ook veel aanvragen uit België, en af en toe Duitsland of Engeland. Qua planning is het er nog niet van gekomen, maar ik zou het heel gaaf vinden om dit een keer in het buitenland te doen.'

Hoe combineer je het schilderen met je eigen promotie?

'Ik heb veel geluk met mijn team. Op een gegeven moment liep het zo goed dat ik parttime mijn werk moest doen en is mijn contract aangepast. Zij hebben mij de ruimte gegeven, daar ben ik ze zo dankbaar voor. 'De bedoeling is nu dat ik het *fifty fifty* doe. Ik geef toe dat er toch wel veel nacht- en weekendwerk inzit. Soms ga ik een beetje over mijn eigen grenzen heen, omdat ik heel enthousiast word van alle mensen die dit zo leuk vinden. Ik ben in oktober klaar, tot die tijd is het nog even balanceren. 'Ik ben altijd gek geweest op onderzoek doen en dit was zeker geen verkeerde carrière, maar hierna word ik volledig kunstenaar. Ik zie het niet als iets achterlaten, want ik heb iets opgebouwd met straks, als het goed is, een PhD op zak. Ik weet niet of dat echt kan, maar ik heb het idee dat ik vrij ben om op elk moment te kiezen wat ik wil doen.'

Wie gaat jouw verdediging schilderen?

'Mijn collega's en vrienden grappen weleens dat zij dat allemaal gaan doen. Ik zou het heel grappig vinden, maar ik denk dat de rector dan helemaal gek wordt. Op een heel rare manier ben ik de best voorbereide promovendus van heel Nederland, omdat ik tegen die tijd zo'n driehonderd verdedigingen heb meegemaakt. Als ze mij een scherpe vraag stellen, ben ik er klaar voor.'

Een schilderij kost €595, exclusief reiskosten

DOOR FRANK PROVOOST | ILLUSTRATIE SILAS

Eén pestkop wegsturen? Dat is natuurlijk onbegonnen werk

Je zou denken: één bullebak, twee slachtoffers, appeltje-eitje. Maar in het BASIS-debacle zet het faculteitsbestuur juist de niet-pesters op non-actief en gooit het gedupeerden voor de bus.

'Je moet niet meteen alles geloven wat in de pers verschijnt.'

Kent u die uitdrukking? Het is de uitgekauwde dooddoener waarmee daders, mispeuteraars, betrapten en bestuurders hun straatje proberen schoon te vegen zodra er stront aan de knikker is. (Zie ook: 'We herkennen ons niet in het geschetste beeld.' En natuurlijk de onbetwiste klassieker: 'We betreuren de ontstane ophof.') De decaan van Geesteswetenschappen zei het onlangs toen hij in de faculteitsraad een paar kritische vragen kreeg over wat is gaan heten #BASISgate. De affaire in het kort: een penningmeester van de studievereniging van de opleiding International Studies (BASIS) had kennelijk zoveel hartzeer (en/of rancune) nadat zijn vriendin hun relatie had beëindigd dat hij haar *persona non grata* maakte. Hoe absurd zijn aantijgingen ook waren – fraude, bedreiging, brandstichting (ja echt, brandstichting) – het lukt hem om haar te schorsen en weg te pesten. En: zij was niet de enige.

Twee jaar eerder gebeurde precies hetzelfde. Ook toen moest een ex van dezelfde penningmeester het ontgelden. En ook zij belandde in een sociaal isolement na plotse linge verdachtmakingen van wangedrag en fraude. Je zou denken: één bullebak, twee slachtoffers, appeltje-eitje. Dat concludeerde ook de ombudsfunctionaris die over de BASIS-vendetta rapporteerde. De verziende sfeer werd volgens haar onderzoek veroorzaakt door structurele problemen binnen de vereniging. Er deugde weinig van het bestuur, waar belangenverstrengeling en persoonlijke relaties de besluiten beïnvloedden terwijl onafhankelijk toezicht ontbrak.

'Door deze karaktermoord heb ik blijvende schade opgelopen', verklaarde het slachtoffer dat zich niet eens had mogen verdedigen tegen de onbewezen beschuldigingen. Ook opmerkelijk: de penningmeester is al vier jaar bestuurslid bij een studievereniging die uitsluitend toegankelijk is voor bachelorstudenten (wat hij zelf allang niet meer is).

Nogmaals: appeltje-eitje dus. Maar op wonderbaarlijke wijze gebeurde er...

...niets. Of nou ja, toch wel. Het pesten bleef ook na de alarmerende bevindingen van de ombudsfunctionaris gewoon doorgaan, bleek uit interne correspondentie die Mare wist op te snorren.

En oké, het faculteitsbestuur kondigde 'stevige maatregelen' aan, maar verraadde zelf meteen hoe 'stevig' die daadwerkelijk waren. Er kwam namelijk 'een traject met externe begeleiding om een cultuurverandering in te zetten'. Ook werd de raad van advies (zeg maar: de niet-pesters) op non-actief gezet.

En de dader(s) dan?

'Met het bestuur van BASIS wordt een ander proces in gang gezet, maar over de details geven we geen informatie.'

Op de terechtere vraag van de faculteitsraad waarom non-daders op non-actief werden gezet terwijl de boosdoener(s) ongemoeid bleven, antwoordde de decaan: 'Je kunt wel een bestuur wegsturen, maar wat gebeurt er dan? Dan heb je een vereniging zonder bestuur.'

Eureka! Dat was inderdaad een perfecte oplossing geweest. Immers: een bestuur dat niet het zelfreinigende vermogen bezit om rotte elementen te elimineren verdient het niet om in functie te blijven.

Wie wegrijkt en weigert op te staan tegen tirannen, is zelf medeplichtig. (Shout-out dus naar de twee bestuursleden die wél voortijdig opstapten.) Voor de rest geldt: opgeruimd staat netjes.

Maar dat bedoelde de decaan helemaal niet. Hij zei het juist ter verdediging van zijn niet-ingrijpen. Studentenwelzijn is een van de speerpunten van de Leidse universiteit. In de strijd tegen stress, prestatiedruk en mentale problemen zijn er *wellbeing weeks*, *moments & officers*, trainingen, workshops, e-modules, buddy's, support groups, popcorners, meeting points, complimentenbomen en 'acts of kindness'-pilaren.

Studenten kunnen zich terugtrekken in een rustgevende ruimtecapsule ('Het Mindfulness') of bij een '[S]TATTOO pop-up studio gesprekken op gang brengen over hoe we met elkaar (willen) omgaan' waarna ze als aandenken een speciaal gemaakt 'kunstwerk, denk aan een gedichtje of een plaatje' mee naar huis mogen nemen.

Dat doen we allemaal wél, maar mentale terreur afstraffen door één pestkop weg te sturen of op zijn minst de geldkraan voor het BASIS-bestuur dicht te draaien? Dat is natuurlijk onbegonnen werk. En als iemand daarover begint te mekkeren geef je gewoon de boodschapper de schuld.

'Je moet niet meteen alles geloven wat in de pers verschijnt.'

Mare kan zo'n dis best hebben, hoor. De lezer weet wel beter. Bovendien sloeg die opmerking nota bene op een letterlijke quote uit het wederhoor dat het faculteitsbestuur zelf per mail had aangeleverd (voeg in: *emoyi van ontploffend hoofd*). Maar een dralende decaan die zo nadrukkelijk zijn handen van een dossier probeert af te trekken (note to reader: International Studies is de heilige melkkoe van de faculteit) gooit ook zijn eigen ombudsfunctionaris en de twee slachtoffers voor de bus.

Hij heeft meer moed dan ik

Jan Lucassen (13 jaar) rechts op de foto met zijn zusje van vier maanden oud op schoot, Leo Lucassen (1 jaar oud) met zijn hand op de wang van zijn moeder. Kerst, 1960

Hoogleraar migratiegeschiedenis Leo Lucassen zwaait af en gaat (weer) een boek schrijven met zijn twaalf jaar oudere broer en vakgenoot Jan. Samen blikken ze terug op Limburg, Leiden en hun leermeester die het asieldebat zag aankomen. 'We hebben zoveel geluld, dan gaat samen schrijven makkelijk.'

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO MARC DE HAAN

Ik ga niet beginnen met golfen', zegt Leo Lucassen (66) over zijn aanstaande pensioen. In juli gaat de Leidse hoogleraar mondiale arbeids- en migratiegeschiedenis met emeritaat. Hij is al gestopt als directeur van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam. 'Maar ik ga gewoon door met onderzoek en schrijven.' 'Als je golfen leuk zou vinden, moet je dat gewoon doen', reageert broer Jan Lucassen (78), die ook in Leiden studeerde en emeritus-hoogleraar sociale geschiedenis aan de Vrije Universiteit is. 'Het belangrijkste is dat je je niets aantrekt van wat anderen vinden wat je moet doen.' Leo: 'We zijn samen een boek aan het schrijven, daar heb ik nu eindelijk tijd voor, over de wereldgeschiedenis van migratie van de laatste...'
Jan: '...700.000 jaar.'
Leo: 'We dachten: laten we het een beetje beperken.'
Jan: 'Mijn uitgever vroeg na mijn zeer uitgebreide boek *De wereld aan het werk* (2022): "Wanneer komt de volgende?" "Vergeet het maar", antwoordde ik. "Weet je wel hoe oud ik ben?" Maar vervolgens bedacht ik een list. Als ik

het samen doe met Leo, is het haalbaar.' Vooral Leo is actief in het publieke migratiedebat en daarvoor vaak mikpunt van beledigingen en bedreigingen. Omschrijvingen als 'charlatan, vermoedelijk met een breindefect' en 'kwaadaardige nepprofessor' vielen hem al ten deel en er werden er zelfs foto's van zijn kinderen op sociale media geplaatst met de tekst: 'Dit zijn de dochters van die idioot Lucassen.' De broers schreven samen eerder *Vijf eeuwen migratie* (2018) en *Migratie als DNA van Amsterdam* (2021). In café Van der Werff blikken ze terug op hun jeugd in Limburg, hun Leidse studietijd en het migratiedebat dat tijdens hun carrière steeds meer verhit raakte.

1. Limburgs leven

Jan: 'We komen uit een katholiek gezin met negen kinderen in het dorp Meijel, op de grens met Brabant. Ik ben de oudste, Leo de zevende. Moeder was verpleegster, vader schoolmeester. We spraken thuis Limburgs, met vrienden op straat Meijels, een mengeling van Limburgs en Brabants.'

Leo: 'Alle kinderen zijn in het dorp geboren, maar voor veel bewoners waren we geen echte *Mêlse* maar tweede generatie allochtonen. Mijn moeder heeft zich er nooit thuis gevoeld. Ze kwam uit Helden en werd als buitenstaander gezien.'

Jan: 'Vader was fervent Limburger.'

Leo: 'Als we dialecten vermengden, corrigeerde hij ons. Met als gevolg dat we beter Meijels spraken dan menig autochtone Meijelaar.'

Jan: 'Ik was twee jaar leerling in vaders klas met 56 kinderen. Hij zei: "Niemand zal ooit zeggen dat ik je voortrek." Nou dat heb ik geweten. Ik kreeg strafwerk en hij zag er thuis op toe dat ik dat ook maakte.'

Leo: 'Ik heb nooit les gehad van hem. Hij heeft later wel mijn hele proefschrift met een rood potlood nagelopen.'

Jan: 'Geschiedenis leefde bij ons. Vader nam me op zaterdagmiddag mee achter op de Solex. Dan reden we naar Duitse stadjes. Midden jaren vijftig lagen die nog in puin.'

Leo: 'Het huis stond vol geschiedenisboeken. Natuurlijk ben ik ook aangestoken door Jan en mijn vader. Op het gymnasium in Deurne had ik veel belangstelling voor politieke geschiedenis en aardrijkskunde, vooral de sociaal-politieke kant. Jan en ik hebben trouwens maar twee maanden in hetzelfde huis gewoond. Op zijn twaalfde ging hij naar het klein seminarie in Weert.'

Jan: 'Van mijn klas is niemand priester geworden.'

Leo: 'De jaren zestig gebeurden.'

Jan: 'Ja, precies. We studeerden ons gek, want we konden weinig anders daar. Dat gaf me een heel gedegen opleiding.'

2. Leidse leermeester

Jan: 'Ik ging in Leiden studeren. Ik had niets met de stad, maar Groningen was te ver weg en in Amsterdam was geen kamer te krijgen. Met medestudenten vormde ik een werkgroep om gastarbeiders taalles te geven, te protesteren bij de pensions waar ze werden uitgebuit en bij de gemeente te pleiten voor fatsoenlijk onderdak. Ik richtte me op de prehistorie, maar vroeg me steeds meer af: is deze studie nog maatschappelijk verantwoord? Toen ben ik sociaaleconomische geschiedenis gaan studeren.'

Leo: 'Toen ik in 1978 aan mijn studie in Leiden begon, heb ik Jan pas echt leren kennen. Dat contact werd versterkt toen onze moeder – op wie we allebei dol waren – volkomen plotseling op haar zestigste overleed. Jans huis in Gouda was een fijne pleisterplaats om bij te komen van die schok. Toen begonnen onze gesprekken over geschiedenis. Ook ik wilde alleen vakken volgen die maatschappelijk relevant waren. We hebben behoorlijk dezelfde visie, daarom gaat samen schrijven makkelijk.'

Jan: 'We mogen elkaar erg graag, maar zijn geen softies. Bij sommige collega's is het lastig om te zeggen wat je echt vindt. Wij zijn mans genoeg om elkaar te bekritisieren.'

Leo: 'We hebben er al zoveel over geluld, zo bouw je een gezamenlijke gedachtestroom op.'

Jan: 'In Leiden hadden we samen college sociale geschiedenis van Dik van Arkel. Ik ben bij hem afgestudeerd op een scriptie over Zuid-Afrika.'

Leo: 'Ik met een scriptie over antisemitisme bij vroeg-socialistische Franse denkers, en vervolgens ben ik bij hem gepromoveerd. Hij was een fenomeen. Zijn kijk op geschiedenis paste bij die maatschappelijke relevantie: hij zag het als een sociale wetenschap die kon bijdragen aan een betere wereld.'

Jan: 'Zijn fantastische proefschrift uit 1966 over de opkomst van het antisemitisme in Wenen in de negentiende eeuw is alleen maar gesticild, niet eens uitgegeven. Ik heb echt stukken uit zijn handen moeten trekken om ze te bespreken in een tijdschrift.'

3. Zondebokken

Leo: 'Van Arkel beschreef onder welke condities antisemitisme kon ontstaan en extreme vormen aannam. Zijn model kun je zo toepassen op de recente rellen in Belfast, maar ook op de situatie rond migranten in Nederland. Zijn eerste voorwaarde is stigmatisering: door gezaghebbende instituties – staat, kerk, media – die een groep een negatief label geven en afschilderen als een gevaar voor het "eigen volk". Vervolgens wordt er een sociale afstand tot deze groep gecreëerd. Zo mochten Joden tot de negen-

tiende eeuw alleen maar bepaalde beroepen uitoefenen, waardoor het moeilijker was dat negatieve beeld te corrigeren in alledaagse interacties. De derde voorwaarde is als ook mensen die geen vooroordeel koesteren worden gedwongen om mee te discrimineren of zich niet daartegen durven te verzetten. Dan is het nog maar een kleine stap naar pogroms en geweld, zeker als de overheid zich afzijdig houdt of zelfs meedoet. Er ontstaat een sfeer waarbij je het wel uit je hoofd laat om het voor die groep op te nemen, want dan ben je nog erger dan de groep zelf.'

Jan: 'Van Arkel richtte zich op de condities waarin slechte mensen een kans krijgen. En waarom mensen die niet intrinsiek slecht zijn, toch slechte dingen gaan doen. Na de Tweede Wereldoorlog ontstond de welvaartsstaat en er was sociale mobiliteit. Dat schiep toekomstperspectief: ik was de eerste van de familie die ging studeren. Die mobiliteit is veel minder geworden, maar tegelijkertijd zijn we wel steeds meer gaan consumeren. Dat wringt en zorgt voor frustratie. Het is ook niet vreemd als mensen denken: wat doen die anderen hier? Maar het gaat erom wat de politiek daarmee doet. Samenhang in de maatschappij is noodzakelijk. Als kuddedier hebben we dat nodig en juist die sociale cohesie staat onder druk.'

Leo: 'Er is steeds minder vertrouwen in de overheid, met name aan de onderkant van de samenleving. Dat wordt gevoeld door het uitkleden van de verzorgingsstaat en die onvrede wordt vervolgens gemobiliseerd door extreemrechtse partijen met migranten als zondebok. Zij krijgen de schuld van de ontstane problemen. Je ziet dat rechtse politici dat vuurtje opstoken. Met als gevolg dat mensen zich meer gelegitimeerd voelen over te gaan tot intimidatie en geweld, zoals we bij protesten tegen de komst van azc's zien. Die ontwikkeling past in het model van Van Arkel.'

4. Dikke huid

Leo: 'Ik krijg elke dag verwensingen naar mijn hoofd. Je moet een dikke huid hebben om je in die arena te wagen. Toch is het noodzakelijk om daar je kennis en expertise te delen.'

Jan: 'Ik speel me minder in de kijker, doe nauwelijks mee aan publieke politiek getinte debatten.'

Leo: 'Soms gebeuren er dingen die heftig zijn. Ik schreef in maart 2021 een opiniestuk in de *Volkskrant* over een onderzoek van Jan van de Beek en anderen over de kosten van met name asielmigratie. Natuurlijk kost dat geld, dat lijkt me evident. Maar Van de Beek en zijn medeauteurs beweerden dat onze verzorgingsstaat dat niet kan dragen. Als historicus leek mij dat een onhoudbare stelling aangezien Nederland al bijna een halve eeuw grote aantallen asielzoekers opvangt en de verzorgingsstaat nog steeds functioneert. Dat heb ik opgeschreven, waarop Van de Beek mij beschuldigde van het schenden van zijn wetenschappelijke integriteit. Vervolgens moest ik mij voor een commissie van de Universiteit Leiden en de KNAW verdedigen. Dat is behoorlijk intimiderend.'

Jan: 'Het is een manier om onafhankelijke wetenschap aan te pakken.'

Leo: 'En toen die commissie zijn klacht verwierp, procedeerde hij door bij het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit, die zijn klacht eveneens afwees.'

Jan: 'Het is ontzettend goed dat Leo het debat wél blijft voeren. Hij heeft veel meer moed dan ik. Ik bewonder hem erom. Ik zou het ook niet zo goed kunnen, ben niet zo'n vlotte prater en scherpe debater als hij. Ik blijf ook meer buiten schot omdat ik niet op sociale media zit.'

Leo: 'Dat scheelt al een hoop.'

Jan: 'Leo heeft me dat ook afgeraden. Hij heeft me wel eens voorgelezen wat er zoal over hem wordt gezegd. Het meest grappige was dat iemand schreef dat de appel niet ver van de boom was gevallen: "Leo deugt niet, maar hij kan het toch niet helemaal helpen met zo'n vader." Daar moest ik erg om lachen.'

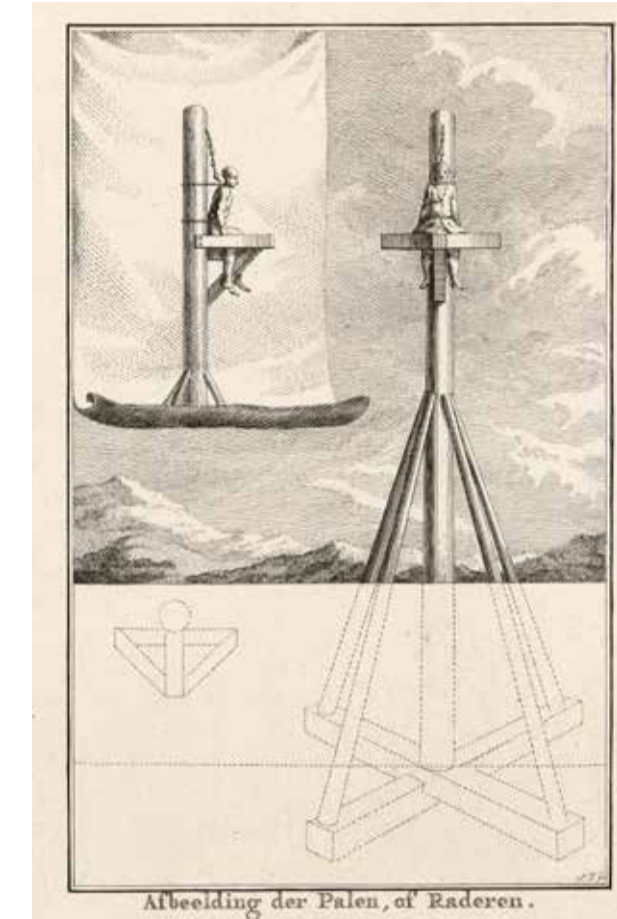
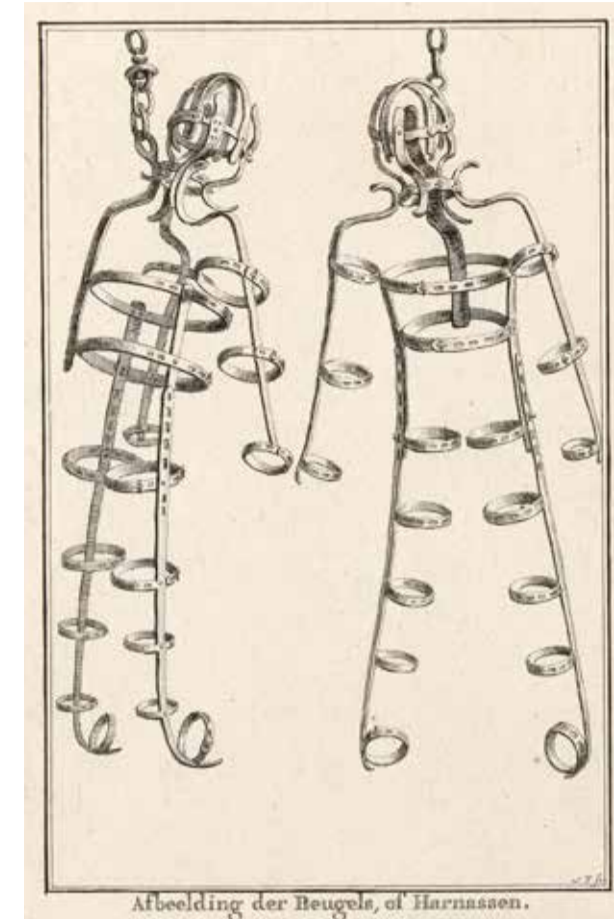
Leo Lucassen geeft op maandag 28 september zijn afscheidscollage in het Academiegebouw. 'Wat hebben we eigenlijk aan u? Historische migratiestudies in tijden van polarisatie'

Vrouwen werden gewurgd, niet opgehangen

In de zeventiende en achttiende eeuw was de helft van de gevangenen in Den Haag vrouw. Drie studenten geschiedenis zochten uit waarom dat zo was. 'Er heerste een dubbele moraal.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO PHIL NIJHUIS

Zeventiende eeuwse martelwerktuigen.
Beelden Rijksmuseum

Is dat niet een mooie klucht? Hij weet niet beter of het zijn kind is, en ik heb een goede stuiver om van te leven.' Met die woorden zou de Haagse weduwe Cornelia van der Redder in 1767 hebben opgescheept tegenover haar winkelmedewerkster. Sinds het overlijden van haar man was het haar niet gelukt een nieuw bestaan op te bouwen. Wanneer zij in het Harthuis, vermoedelijk een bordeel, de welgestelde Delftse houtkoper Adrianus Scheer ontmoet, ziet zij een nieuwe kans. Niet veel later vertelt Cornelia hem dat zij zwanger is. Uit angst voor de schandpaal stemt Adrianus ermee in haar jarenlang financieel te onderhouden. Maandenlang lijkt hij - mede dankzij haar groeiende 'buik' - geen moment te twifelen aan haar verhaal. Totdat getuigen beginnen te praten en Cornelia's leugen langzaam aan het licht komt. Ze loopt tegen de lamp en wordt in de Haagse Gevangenpoort opgesloten en later 'voor eeuwig' verbannen uit Holland en West-Friesland. Hoewel tegenwoordig slechts zes procent van de gedetineerden in Nederland vrouw is, lag dat aandeel in de zeventiende en achttiende eeuw veel hoger. Ongeveer de helft van de verdachten voor de Haagse rechtbank was vrouw. In sommige periodes werden er zelfs meer vrouwen dan mannen bestraft. 'Voor vrouwen was het vroeger heel moeilijk om rond te komen', zegt Maartje van Dijk, masterstudent geschiedenis, terwijl ze de zogeheten Gijzeldolder binnenloopt. Hier werden mensen opgesloten tot ze hun openstaande schulden zouden afbetalen. Samen met medestudenten Martijn Treur en Alexander Nuijten deed Van Dijk de afgelopen twee jaar, in opdracht van het Rijksmuseum de Gevangenpoort, onderzoek naar misdaad en straf in de Haagse gevangenis. Volgens haar belandden veel vrouwen uit economische nood in de criminaliteit. 'Ze werden opgepakt voor bedelen of tippelen. Dat waren destijds strafbare feiten, terwijl we daar nu heel anders naar kijken.' 'Daarnaast was er een dubbele moraal voor vrouwen', zegt Treur, die ook bachelorstudent criminologie is. 'Honderden vrouwen werden vervolgd voor prostitutie, terwijl de mannen die voor hun diensten betaalden vaak vrijuit gingen door hun vervolging af te kopen. Vrouwen hadden simpelweg een lagere maatschappelijke status.' Dat vrouwen zo'n prominente rol speelden in de dossiers van de Gevangenpoort is lang onderbelicht gebleven. De gevangenis staat vooral bekend om de gevangenschap van de gebroeders De Witt. Op 20 augustus 1672 werden Johan en Cornelis de Witt voor de Gevangenpoort door leden van de Haagse schutterij op gruwelijke wijze vermoord. Daardoor ontstond het beeld dat het vooral een plek was waar vooraanstaande mannen vastzaten.

Van Dijk: 'Het verhaal van de Gevangenpoort was lange tijd gebaseerd op de zaken van het Hof van Holland.' Dat gerechtshof behandelde doorgaans zaken van bestuurders, ambtenaren en andere welgestelden, terwijl de Haagse stadsrechtbank zich vooral bezighield met het gewone volk. 'Maar zodra je naar die stedelijke rechtbank kijkt, kom je opeens veel meer vrouwen, arme mensen en migranten tegen.' In de strafmaat werden vrouwen en mannen grotendeels gelijk behandeld. Alleen zwangere vrouwen en vrouwen die borstvoeding gaven, mochten niet worden gemarteld. Toch waren er verschillen. 'De mythe is dat ter dood veroordeelde vrouwen vaker werden gewurgd dan opgehangen', zegt Treur. 'Anders kon het publiek onder hun rokken kijken.' Nuijten: 'Wurging was al in de klassieke oudheid een doodvonnis dat vaker bij vrouwen werd opgelegd. Daarom werden mannen die veroordeeld werden voor sodomie vaak gewurgd, omdat het nog minder eervol was.' Rond 1730 ontstaat er in de Republiek der Nederlanden een golf van sodomieprocessen, waarbij veel mannen worden veroordeeld voor seksuele handelingen met andere mannen. 'Veel van die processen werden in het geheim gevoerd, omdat sodomie werd gezien als iets besmettelijks. Na de veroordeling tot wurging, werden de mannen in de zee gegooid, want ze verdienden geen begrafenissen.' De vervolgingen namen pas af toen ook mannen uit de hogere kringen in beeld kwamen. Maar de meeste gevangenen eindigden niet op het schavot. Veel vaker kozen rechters voor verbanning. Voor zware delicten werden misdadigers gebrandmerkt met het wapen van de stad. 'Mensen werden regelmatig opnieuw opgepakt en als je dan een brandmerk had, wisten ze dat je al eerder een misdaad had begaan. Als je de sleutels van Leiden op je schouder had staan, was de kans groot dat daar niet meer mocht komen.' Volgens Treur werkte het brandmerk als een vroegmodern strafblad. 'Soms werd je alleen al vanwege zo'n merk uit een andere stad gezet. Je was bij voorbaat al een crimineel.' Zonder centrale administratie probeerden overheden op die manier bij te houden wie eerder was veroordeeld. Discriminatie kwam in de Gevangenpoort veel voor. Wie arm was, belandde in een donkere 'gajool' omringd door ongedierte, terwijl welgestelde verdachten een ruime kamer kregen, compleet met een goed bed en een haardvuur. Sommigen mochten zelfs op hun erewoord naar buiten. 'Er waren ook dienstmeiden die hielpen bij ontsnaptingen', zegt Van Dijk. 'Ze verdienden niet zoveel, dus in ruil voor geld zetten ze wel even de deur open. Daarnaast hielden cipiers zich niet aan de regels en waren ze onbetrouwbaar.' Ook afkomst speelde een grote rol in hoe mensen werden

'Dan knippen ze met een schaar je neus door, of ze hakken je oor af'

behandeld. Meer dan de helft van de verdachten in de Gevangenpoort kwam van buiten Den Haag. Vaak uit Duitsland, Engeland, Schotland of Frankrijk. Treur: 'In Den Haag woonden veel rijke mensen, dus het was heel aantrekkelijk om hier te komen bedelen. Daarnaast had de stad geen stadsmuur, dus kon je zo naar binnen wandelen.' 'Het was moeilijker om als niet-burger rond te komen', zegt Van Dijk. 'Je hebt geen netwerk, geen familie, geen bescherming.' Nuijten vult aan: 'Als je geen connecties hebt, is het lastiger om ontslagen te worden uit gevangenschap.' Via een smalle trap dalen de studenten af naar een donkere ruimte. 'Dit is de pijnkelder', zegt Treur. In de kamer staat een houten pijnbank, waarop verdachten werden gegeseld. Aan de muur hingen scheenklemmen, duimschroeven en in de hoek staat een rekpaal. Een van de meest gebruikte martelmethoden was palei. Gevangenen werden dan aan hun handen, die vastgebonden zaten op hun rug, omhoog getakeld. 'Dan gaat je schouder uit de kom. Soms hingen ze dan nog gewichten aan je tenen, om je extra zwaar te maken.' Toch roept de pijnkelder een vertekend beeld op van de rechtspraak in de Republiek. De zwaarste vormen van lijfstraffen kwamen vooral in de zestiende eeuw voor. 'Dan zie je nog dat mensen geplitsneusd worden', zegt Treur. 'Dan knippen ze als straf met een schaar midden in je neus. Ook werden soms oren of andere lichaamsdelen afgehaakt.' Vanaf de zeventiende eeuw kwamen zulke lijfstraffen veel minder voor. 'Kennelijk ontstond er een soort verlichtingsideaal waardoor straffen minder zwaar werden', zegt Nuijten. Martelen gebeurde sowieso minder vaak dan gedacht wordt. Treur: 'Het was simpelweg te duur. De beul moest speciaal daarvoor vanuit Haarlem naar Den Haag komen en daar moest voor worden betaald. Het grootste deel van de gevangenen werd nooit gemarteld, maar verbannen uit de stad.'

Ideale baby's bouwen, willen we dat?

Over een jaar of tien kunnen we designerbaby's maken, verwacht hoogleraar gynaecologie Ben Cohlen. Dat is zorgelijk, betoogt hij in zijn oratie. 'Straks selecteren we embryo's niet alleen op gezondheid, maar ook op IQ en muzikaliteit.'

DOOR ELSE VAN DER STEEG

In 2018 paste de Chinese biofysicus He Jiankui de genetische eigenschappen van een foetus aan: hij schakelde een gen uit, waardoor de baby's resistent werden tegen het aidsvirus. In november van dat jaar werd een gezonde tweeling geboren. Alleen bleek dat niet de moeder, maar de vader hiv-positief was. En dat terwijl hiv helemaal niet via de vader kan worden overgedragen. De aanpassing leidde wereldwijd tot verontwaardiging en Jiankui werd veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf. 'De baby's waren gezond, maar elke verandering in de genen geef jij weer aan jouw kinderen door', zegt Ben Cohlen, hoogleraar Obstetrie & Gynaecologie bij het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC). 'Je weet toch niet helemaal

wat de bijeffecten zijn, dus het had ook mis kunnen gaan. Die wetenschapper heeft een enorme gok genomen.' De voortplantingsgeneeskunde ontwikkelt zich in razend tempo, terwijl het debat over ethische dilemma's achterblijft, vindt Cohlen. 'Als we niet oppassen, worden we er straks door overvallen dat we embryo's selecteren op eigenschappen, en niet alleen op gezondheid. We kunnen in de toekomst eicellen en zaadcellen maken uit stamcellen. Dan kun je honderden embryo's maken van één stel, en al die embryo's vervolgens testen op allerlei eigenschappen.' Sterker nog, het wordt zelfs op niet al te lange termijn mogelijk om zaadcellen én eicellen van dezelfde persoon te maken. 'Als je van de stamcellen van een vrouw zaadcellen kan maken, heb je geen man meer nodig om je voort te planten. Willen we dat? Er zijn genoeg vragen die zich aandienen.' Medische ethiek is geen rem maar een voorwaarde voor verantwoorde innovatie, waarschuwt Cohlen vrijdag in zijn oratie. Dat kan alleen in een 'samenspel tussen wetenschap en samenleving'. Een ethisch team moet volgens hem niet uitsluitend bestaan uit artsen en wetenschappers, maar ook uit 'ethici, filosofen, juristen, patiënten en hun vertegenwoordigers, beleidsmakers en zorgverzekeraars'. Die afweging kan al gedeeltelijk gemaakt worden in de spreekkamer met de patiënt zelf. Cohlen komt vaak genoeg mensen tegen die een techniek willen gebruiken, die nog niet in Nederland wordt toegepast. 'Als dokter ben ik niet de enige beslisser, maar je komt vaak een heel eind als je dat gesprek voert.' Daarin vertelt hij wat de methode inhoudt en benoemt de voor- en nadelen en risico's. 'Ik zeg ook tegen ze: "Besef heel goed dat er veel klinieken in de wereld zijn die alleen maar geld aan u willen verdienen." En dan kunnen ze hopelijk een betere afweging maken.' In zijn oratie wijst hij onder meer op het Amerikaanse bedrijf Orchard Health, dat inzet op genetische modificatie

bij embryo's. 'Have healthy babies', staat in grote letters op de website. Concurrent Nucleus IVF, met de slogan 'Have your best baby', gaat nog een stap verder. Het bedrijf verkoopt onder andere eigenschappen als IQ, oogkleur, haarkleur en lengte. 'Height, +4 inches', staat er bij een plaatje van een blij baby. Of: '-2% Parkinson's risk'. Cohlen: 'Je betaalt 50.000 dollar, en zo'n bedrijf claimt dan dat ze de muzikaliteit en het IQ van je embryo kunnen meten.' Nog los van de vraag of die claims standhouden, moet je het willen? 'Stel, je wilde zwanger worden met een embryo met een IQ van 140, maar dat lukt toch niet en het kind heeft uiteindelijk een IQ van 110. Wat betekent dat voor de ouder-kindrelatie? Wat doet het met dat kind als het later hoort dat het niet de eerste keuze was omdat de ouders liever een embryo hadden met nog een hoger IQ, blauwe ogen, of met muzikaliteit?' Genetisch onderzoek kent genoeg positieve ontwikkelingen, aldus de arts. Dankzij intracytoplasmatische sperm-injectie (ICSI) kregen onvrijwillig kinderloze stellen in de jaren negentig een nieuwe kans. 'Vroeger kon je niks voor die paren, door ICSI kon je ze toch helpen.' Dankzij PGT-screening (pre-implantatie genetische test) worden embryo's onderzocht op erfelijke aandoeningen, zoals borstkanker en eierstokkanker. 'Je kan bij de embryo's laten onderzoeken of die dat gen van de moeder hebben gekregen of niet. Vervolgens selecteer je een embryo dat het niet heeft. Dat is natuurlijk een prachtige uitvinding, alleen is het een techniek waarmee je kunt overstappen naar het selecteren van eigenschappen.' En zodra de techniek er eenmaal is, wordt het moeilijker het te verbieden. Dat werd overigens wel gedaan met de zogeheten CRISPR-Cas techniek die He Jiankui had toegepast. 'Maar als we het wereldwijd kunnen, zijn er altijd mensen die het toch doen. Misschien moet je ervoor naar een of ander tropisch eiland vliegen, maar daar zit dan toch

een laboratorium dat het voor jou wil doen.' Daarom pleit Cohlen voor wereldwijde afspraken, bijvoorbeeld bij de World Health Organization of de Verenigde Naties. 'Laat ze bepalen: we ontwikkelen dit voor planten, maar we gaan dit niet bij dieren en mensen toepassen.' Ook bij het LUMC worden wetenschappers regelmatig geconfronteerd met ethische afwegingen. Zo verwijderd een onderzoeksteam de cortex, de buitenste schil van de eierstok, van jonge vrouwen die chemotherapie, bestraling of stamceltherapie krijgen. Na de behandeling kan een stukje weefsel worden teruggeplaatst waardoor de hormonale functie en de vruchtbaarheid van de patiënten wordt hersteld. 'Inmiddels hebben we ook al bij een aantal vrouwen een stukje eierstok in de buik teruggeplaatst en dan hormonaal gestimuleerd, waarna ze weer zwanger konden worden', aldus Cohlen. 'Zij waren vroeger onvruchtbaar gebleven. Maar op een conferentie in Israël werd tien jaar geleden al de vraag gesteld: waarom zouden we niet elke vijf jaar zo'n stukje eierstokweefsel terugplaatsen en daarmee doorgaan na de overgang?' 'Als vrouwen pas menopauzaal worden als ze vijftig zijn, heeft dat voor het lichaam heel veel positieve effecten. Maar dan kan iemand van zestig dus nog wel zwanger worden. Wat vinden we daarvan? Het kan best dat we met z'n allen zeggen: "Je wordt tegenwoordig negentig, dus waarom niet? Mannen kunnen op hun zestigste ook nog een kind verwekken. Misschien is dit juist een ethische vooruitgang". Ik heb daar niet meteen het antwoord op. Het gaat mij ook niet om de antwoorden, het gaat mij om het stellen van de vraag.'

Ben Cohlen. Over de grens? Oratie, Academiegebouw, 19 juni, 16.00. Aanmelden kan via de site van de universiteit

Dit was geen keerpunt

Veranderde de wereld echt door de aanslagen van 9/11? In zijn boek *Chasing Events* durft crisisesdeskundige Thijs van Dooremalen dat te betwijfelen. 'Het is zorgelijk dat er geen ruimte is voor andere meningen.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Het wordt vaak als een kantelpunt van de moderne geschiedenis gezien, het moment waarop de kijk op islam, immigratie en integratie definitief omsloeg. De aanslagen op de Twin Towers op 11 september 2001 zouden de vs, maar ook Nederland voorgoed hebben veranderd. Maar is dat werkelijk zo? Die vraag spookte al sinds zijn studie door het hoofd van Thijs van Dooremalen, universitair docent governance of crises. 'Na een aanslag, revolutie of pandemie klinkt al snel dat "de wereld nooit meer hetzelfde zal zijn". Maar we kijken alleen naar wat er vóór en na gebeurde. Als we vervolgens verandering zien, schrijven we die automatisch toe aan die gebeurtenis. Maar in die tussenliggende periode kunnen natuurlijk allerlei andere ontwikkelingen hebben plaatsgevonden die voor verandering zorgen. Dus daar wil de ik in duiken.'

Voor zijn boek *Chasing Events* onderzocht Van Dooremalen hoe de aanslagen twintig jaar lang werden besproken in politieke debatten, en wat kranten erover schreven. Welke betekenis kreeg 9/11 na verloop van tijd? 'Om de impact te begrijpen, moet je de gebeurtenis echt *chasen* door de tijd.' Hij analyseerde 150.000 krantenartikelen en vergeleek de aanslag met andere grote gebeurtenissen, zoals de aanslagen in Madrid, en *Charlie Hebdo* en de Bataclan in Parijs. Maar nam ook anderssoortige ingrijpende zaken als de Arabische Lente, de verkiezing van Donald Trump in 2016 en de coronapandemie mee in zijn analyse. En hij vergeleek drie landen die volgens hem elk een andere relatie hebben met 9/11. 'De vs omdat de aanslagen daar plaatsvonden, Frankrijk als Europees land met een langere geschiedenis van rechtspopulisme en Nederland omdat de aanslagen hier vaak worden gezien als een politieke omslagpunt. Nederland is ook meer het kleine broertje van Amerika. En Frankrijk wil zelf op het wereldtoneel een belangrijke rol spelen.'

In Nederland was 9/11 een zogenoemd 'focus-event'. 'De aanslagen vestigden aandacht op sentimenten en discussies die al langer bestonden.' Door de opkomst van Pim Fortuyn, de moord op Theo van Gogh en nieuwe terroristische aanslagen ontstond gaandeweg het idee dat 11 september een historisch omslagpunt was in discussies over de islam en immigratie. 'Daardoor werd eigenlijk vergeeten dat veel van die debatten er al vóór werden gevoerd.' In de vs zag Van Dooremalen juist een heel ander patroon. Daar was het een 'shock-event'. 'Voor 9/11 leefde sterk het idee dat Amerika militair superieur en onaanastbaar was en nooit op eigen grondgebied kon worden aangevallen. Dat verhaal werd op één dag onderuitgehaald.'

Dat maakte ruimte voor radicale veranderingen. 'In Nederland was het veel meer een moslim-issuë. In de vs meer een veiligheidskwestie. De overheid voert na de aanslagen snel de Patriot Act in. Kort samengevat: meer veiligheid en dat mag ook best ten koste gaan van privacy. Verder worden landen als Afghanistan en Irak die terrorisme zouden steunen aangevallen.'

In Frankrijk heeft 9/11, zeker in vergelijking tot de *Charlie Hebdo*-aanslagen, veel minder impact. 'Daar was nauwelijks een binnenlands debat, terwijl Nederland internationale gebeurtenissen veel vaker op zichzelf betreft. We zijn maar een kleine jongen die een beperkte rol speelt. Maar het buitenland is wel heel belangrijk voor ons, dus we hebben het er heel veel over. Frankrijk ziet zichzelf nog altijd als een groot land met veel internationale invloed, daarom hoeven ze het niet ook nog eens in het binnenland te bespreken.'

Wat de onderzoeker nog het meest verraste, was hoe hardnekkig zulke nationale patronen blijken te zijn. De manier waarop Nederlanders, Fransen en Amerikanen grote gebeurtenissen interpreteren, verandert nauwelijks door de tijd.

Daarnaast ontdekte hij dat er vaak meteen een sterke consensus ontstaat om gebeurtenissen op één specifieke manier te definiëren. 'Bij 9/11 in Nederland werd het debat meteen gekoppeld aan de islam. Mensen die zeiden dat de aanslagen daar eigenlijk weinig mee te maken hadden, kwamen al snel buiten het debat te staan. Dat vind ik wel zorgelijk.'

Ook bij de coronapandemie ontstaat er een bepaald frame waar iedereen zich toe moet houden. 'Dat is begrijpelijk, want er moet snel gehandeld worden. Maar het risico is dat andere perspectieven minder ruimte krijgen. We moeten accepteren dat er verschillende manieren zijn om naar een gebeurtenis te kijken. En laten we iets voorzichtiger zijn met de uitspraak dat de wereld nooit meer hetzelfde zal zijn. Dat gebeurt veel minder vaak dan we denken.'

Thijs van Dooremalen, *Chasing Events, 9/11 and Other Cases in the American, French, and Dutch Public Spheres (2001 – 2021)* Springer Nature, 188 pag. €152,59 Ebook: €117,69

Un de puinhopen van het World Trade Center roept een New Yorkse brandweerman reddingswerkers bij zich, september 2001. Foto US Navy

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 7 leerlingen. Groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs**: *Nederlands, brugklas, *Wiskunde, Nederlands, economie, 4 havo. **Leiden-Zuid**, *4 leerlingen basisonderwijs. ***Alphen aan den Rijn**, twee leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoemen@owwleiden.nl.

Inlooptconcert door TRIO de Mast, van Delft, Salama. **Maandag 15 juni**, 13.00 uur tot 13.30 uur, **Academiegebouw. Toegang gratis.**

Inlooptconcert door Debby de Lima (sopraan) en Frank Ressler (orgel). Maandag 22 juni, 13.00 uur tot 13.30 uur, **Academiegebouw. Toegang gratis.**

Inlooptconcert door Herman Lodder (orgel). **Maandag 29 juni**, 13.00 uur tot 13.30 uur, **Academiegebouw. Toegang gratis.**

Inlooptconcert door Elma Dekker (sopraan) en Geerten van de Wetering (orgel). **Maandag 6 juli**, 13.00 uur tot 13.30 uur, **Academiegebouw. Toegang gratis.**

Inlooptconcert door Joël Boone en Andries Bogerd (orgel 4-handig). **Maandag 13 juli** 13.00 uur tot 13.30 uur, **Academiegebouw. Toegang gratis.**

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter [@weekbladmare](https://twitter.com/weekbladmare)
Mastodon [@weekbladmare@mastodon.online](https://mastodon.online/@weekbladmare)
Bluesky [@mareonline.nl](https://bsky.app/profile/mareonline.nl)
Instagram [@weekbladmare](https://www.instagram.com/weekbladmare)
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:

Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:

Vincent Bongers
v.bongers@mare.leidenuniv.nl
Marciëlle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Valérie Kraaij (stagiair)
Lisanne van Veenen (stagiair)

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen
| Remco Breuker | Tirza de Graaf | Lorenzo Gerritsen |
Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban |
Zahra Menguellati | Marieke Noltzen | Anna Schaafsma

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl
Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan
Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk:

Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk
Advertenties: Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129,
2031 EG Haarlem, Telefoon 023 - 571 47 45,
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:

Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

CULTUUR

Nog geen idee wat je in de zomer kunt doen? Geen probleem, *Mare* zet de leukste activiteiten voor je op een rijtje. Van technoyoga tot met zelfgemaakte karren de plomp in rijden.

DOOR ELSE VAN DER STEEG
FOTO MARC DE HAAN

Met je kar van de schans (of lekker zen wellness clubben)

Lekker zen van start

Geen slecht idee om jezelf eerst mentaal goed op te laden. Bij de Hortus kun je vanaf 24 juni tot 9 september iedere woensdagmiddag een yogales volgen in de buitenlucht. Is dit iets te soft voor je? Reis dan af naar Amare in Den Haag waar je op verschillende data deze zomer Yotecha kan volgen. Oftewel: yoga op technomuziek, oftewel 'wellness clubbing'. Tijdens deze yogalessen ga je naast de standaard yoga, ademhalingsoefeningen en mindfulness ook dansen op je mat.

Yoga in de Hortus, vanaf 24 juni, deelname €5, excl. toegang museum **Yotecha: Techno Yoga**, Amare, vanaf 13 juni, deelname gratis.

Musiceren met zelfgemaakte koehoorn

Maar liefst twee studentenorkesten vieren dit jaar hun lustrum en dat doen ze beide met feestelijke zomerconcerten. Studentenkoor en Orkest Collegium Musicum pakt flink uit voor hun negentigste verjaardag. Het orkest pakt zelfs zo groots uit dat hun eigen koor en symfonieorkest de lading niet dekken: voor de *Spring Symphony* van Benjamin Britten wordt speciaal een kinderkoor uit Utrecht ingevlogen. Ook het huidige instrumentarium kwam nog wat tekort. In de finale van het stuk wordt namelijk op een koehoorn gespeeld, maar die instrumenten blijken bijzonder moeilijk te vinden in Europa. De leden zijn dus zelf maar de werkplaats in gedoken en zullen tijdens het concert een zelfgemaakte koehoorn ten gehore brengen. Sempre Crescendo viert haar 195e jubileumjaar met een gratis toegankelijk concert in de Stadsgehoorzaal, een cadeautje aan de inwoners van Leiden. Op het programma staan bekende meezingers zoals *An der schönen blauen Donau*, het Slavenkoor uit Verdi's *Nabucco* en, natuurlijk, *La la la Leiden*.

Collegium Musicum, Lustrumconcert 'Harmonie der Sferen', Stadsgehoorzaal, 21 juni, €25.
Sempre Crescendo, Best of 195 jaar. Stadsgehoorzaal, 26 juni, toegang gratis.

Dansen in een openluchtfusie

Zin in een feestje? Vanaf 26 juni kun je de start van de zomer weer inluiden bij de Lakenfeesten in Leiden. Op het programma staan de klassiekers, zoals de Peurbakkentocht (uiteraard met eindfeest), de zomerkermis, de Dragonboat Races en de Langste Tafel van Leiden, waar je dit jaar kan aanschuiven bij een maaltijd in volledig Franse sferen. In hetzelfde weekend wordt Park Matilo weer omgebouwd tot Leidens grootste openluchtfusie, waar je kunt dansen op disco, house, hitjes en groovy techno. Op de verschillende podia, "De Tuin", "De Fusie", en "De Garage" gedoopt, kun je genieten van o.a. Antje Krook, de Brexit Band, Aat en Banda Carumba. De festivals gaan daarna nog even door! Op 12 juli is het tijd voor een van de grootste popevenementen van Leiden: Werfpop. Naast genoeg muzikaal aanbod (Sef, Prins S. en de Geit, Library Card, Textures) kun je dit jaar ook flitscolleges van de universiteit volgen. Antropoloog Bart Barendregt vertelt over islamitische boybands, bioloog Anna Lotz onderzoekt tijdens een silent-disco-experiment hoe hormonen hersenen beïnvloeden. Liever een studentikoos tintje? Traditiegetrouw bouwt roeivereniging Asopus haar terrein op 8 juli weer om in een festivalterrein voor Paarspop. Met dit jaar o.a. Barry Badpak, Yung Volwassen en Gotu Jim.

Lakenfeesten, 26-28 juni, info op lakenfeesten.nl
Festival de Fusie, 27 juni, Park Matilo, tickets vanaf €25
Paarspop, 8 juli, Zijlstrroom 137, tickets vanaf €25
Werfpop, 12 juli, Leidse Hout, tickets €10

Te land, ter zee en in de lucht (soort van)

Het concept is simpel: rol met je kar van de schans af en raak de bel, voordat je met kar en al het water in duikt. De uitvoering? Ongetwijfeld minder simpel. Hoe de teams het er dit jaar vanaf brengen kun je aanschouwen op 5 juli. Dan gaan ze met elkaar de strijd aan tijdens het Glibberbal, geïnspireerd door tv-programma *Te Land, Ter Zee en in de Lucht*. Kijken kan in het Huigpark, of als je je creatief voelt kun je je tot 21 juni nog opgeven om zelf mee te doen.

Glibberbal, 5 juli, Huigpark, deelname voor een kar €105, toegang voor toeschouwers gratis

Terug naar Rembrandts tijd

Waan je voor even terug in de zeventiende eeuw tijdens de 6e editie van de Rembrandtdagen. Rond de geboortedag van de wereldberoemde schilder worden de Pieters- en Academiewijk omgetoverd tot een festijn uit de tijd van Rembrandt. Een paar honderd acteurs en figuranten brengen de tijdsperiode tot leven. Tijdens het openluchttheater zijn er onder andere rondleidingen en een kunstmarkt.

Leidse Rembrandt Dagen, 11 en 12 juli, binnenstad van Leiden, toegang gratis

Poëzie onder de sterren

Tijdens het van Rijn festival, georganiseerd door kunstcollectief Fields of Wonder, is de Burcht drie avonden lang het culturele middelpunt van de stad. Op 19 juni vindt er tijdens de X-Nacht een dubbelconcert plaats met Perzische, Ottomaanse, Soefi- en Anatolische muziek. 20 juni is het de beurt aan poëzie door bebrood en aanstormend talent. Het festival wordt afgesloten met 'zwoele klanken onder de sterren', tijdens de Hothouse Jazz avond op 21 juni.

VanRijn festival, 19-21 juni, de Burcht, toegang vanaf €15

‘Ik deel deze plek met de allerbeste rechters ter wereld’

DOOR TIRZA DE GRAAF
FOTO LISA BOSHIJZEN

Hoe ben je gids geworden bij het Vredespaleis?

‘Ik werkte eerst in de horeca, maar dat was ik zat. Toen ben ik op zoek gegaan naar iets met meer aansluiting bij mijn studie. Via een goede vriend, die hier ook werkt, ben ik binnengekomen. ‘Het is een unieke plek: zo’n groot en mooi paleis midden in een woonwijk. Er schuilt ook een heel rijke geschiedenis achter. In 1899 was er een wapenwedloop tussen landen aan de gang. De Russische tsaar had daar simpelweg geen geld voor en heeft toen voorgesteld om een internationale vredesconferentie te houden. Op zijn initiatief kwamen er in Nederland 26 landen samen, en omdat geen enkel land met elkaar door één

deur kon, werden alle ideeën van tafel geschoven, behalve het idee om een internationaal hof te creëren, dat werd het Permanent Hof van Arbitrage (PHA). ‘Door de gunstige ligging van Nederland en onze neutraliteit kwam het PHA in Den Haag. Het hof werd gehuisvest in het paleis, dat in 1913 werd geopend.’

Wat maakt je werk zo bijzonder?

‘Na de Tweede Wereldoorlog werd hier ook het Internationaal Gerechtshof (IGH) gevestigd. Dat is nog steeds de grootste speler als het gaat om uit de hand gelopen conflicten tussen staten. Een bekende zaak die in 2022 bij het IGH kwam, is de oorlog van Rusland tegen Oekraïne.

‘De allerbeste internationale rechters werken hier en daar deel ik dan een werkplek mee. Ik besef ook elke keer als ik naar binnen stap hoe bijzonder dat is. Op een dag doe ik drie tours van een uur, ieder weekend. Toch verveelt het me niet. Het verhaal dat ik vertel en alles wat er te zien is, is daar te boeiend voor.

‘Je kunt hier ook allerlei bijzondere mensen tegen het lijf lopen. Aan het eind van het jaar is het zomaar mogelijk dat je staat te barbecueën met de president van het IGH.’

Hebben bezoekers bepaalde verwachtingen?

‘Veel mensen hebben geen idee wat er zich afspeelt. Het is geen museum, maar een operationeel paleis. Eigenlijk zijn mensen altijd even stil bij binnenkomst en klinkt er een verwonderde “Waaaauw”.

‘Er staan allemaal geschenken in het paleis. Bij de bouw is er namelijk wereldwijd gevraagd om een bijdrage. De hekken zijn bijvoorbeeld een gift van Duitsland, de deuren van België, de marmeren vloer bij de entree was een Italiaans cadeau, de klok in de toren komt uit Zwitserland en ga zo maar door.

‘Deze week komt de keizer van Japan langs. Boven in het paleis zit de Japanse zaal, die is bedekt met handgeweven wandtapijten van goudzijden draad. Dat was een geschenk van Japan, en de keizer komt de ruimte nu bezoeken.’

Wat vind je zelf het mooiste?

‘Mijn favoriet is een vierluik van glas-inlood, waarin de weg naar vrede wordt afgebeeld. Elk raam staat symbool voor een specifieke periode in de geschiedenis, en het laatste raam is een toekomstvisie van complete vrede.

‘Ik hoop ook op die vrede, maar dat is vandaag de dag soms een beetje lastig. Ik merk bij bezoekers ook kritiek op het internationaal recht. Ik probeer ze dan op het hart te drukken hoe belangrijk het is dat we een plek hebben waar aandacht wordt besteed aan oorlog en conflicten. Stel je voor dat we dat niet zouden hebben.’

COLUMN | MATHIJS DE JONG

Ook ik was een hufterig ventje dat overlast veroorzaakte

Verleden week hing ik nieuwsgierig uit een dakraam ergens in het hartje van onze binnenstad. Een goede vriend van mij, die daar al enige tijd woont, had zojuist zijn beklag gedaan over de geluidsoverlast die door het belendende studentenhuus werd veroorzaakt. En omdat hij zich meer dan eens aanstelt, wilde ik uiteraard zelf nagaan of de overlast echt zo ondraaglijk was.

De tuin, grijs en groen van bemoste tegels, was gevuld met een groep sjaarzig uitzieende studenten. Slingers hingen boven hun hoofden, wapperend in de wind. Een zware bas dreunde, echoënd tegen de muren aan.

Ja, dit was inderdaad tyfusherie. Maar me er echt druk om maken kon ik niet.

Waarschijnlijk was dat omdat ik er

pas net was en na het eten weer weg zou gaan. Mijn acht uur rozenlaap was verzekerd. Maar ik begreep ook iets wat mijn niet-geleerde vriend nooit begrijpen zou: dit was *the circle of life*.

Ik was namelijk ook ooit een sjaars geweest die de belofte van het feest dat studeren heet overal wilde inlossen. Ik was ook dat omhooggevallen, hufterige ventje geweest dat zich toffer voordeed dan hij was, brallend, bezig ergens dronken te worden, niet doorhebbende er wellicht overlast te veroorzaken. Maar wat mijn niet-geleerde vriend niet begreep, was dat daar een einde aan kwam, dat je ouder werd en het brak-krokante gevoel op een gegeven moment wel moe geworden was. Dat je op een dag je studie wél interessant begon te vinden, terwijl je eerder vooral je punten wilde halen.

En dat dat einde van jouw studentenleven samen viel met de geboorte van weer een nieuwe sjaars die van heinde en verre gekomen was om precies hetzelfde te gaan doen als wat jij al die tijd gedaan had. Een wijs man zei mij eens toen ik nog twijfelde over wat ik zou studeren, dat men niet naar de universiteit ging om rechten, wiskunde of filosofie te studeren, maar om kritisch te leren denken. Dat bleek gelul van de bovenste plank. Als

me iets geleerd werd op de universiteit, dan was het wel dat men vooral moest denken wat de professoren en docenten te zeggen hadden. De gelegenheid een eigen gedachte te vormen was daar zelden bij. Maar over de verdere verhogescholering van de academie wil ik het niet hebben.

Wat studeren – en dus heel uitdrukkelijk *niet*: de universiteit – me wel geleerd heeft, is om tolerant te zijn, of althans, pogen dit te zijn.

Want wat kon ik anders dan respect hebben voor de *dissenting opinion* van mijn altijd dwarsliggende bestuursgenootje? Wat kon ik anders dan accepteren dat er voor de zoveelste keer een vrouwencordial als een paramilitaire legertroep mijn fusie bestierde? En wat kon ik anders dan mijn raam open laten staan en oordopjes in doen als het studentenhuus naast ons op een hete zomeravond een feestje gaf?

Ik sloot – toch niet zo tolerant – het raam. De herrie werd amper gedempt. Nog even keek ik naar de nog altijd druk pratende studenten. Om een of andere reden kon ik niet verhinderen dat mijn ogen vochtig werden.

God, wat ging ik dit zootje missen.

Dit is de laatste column van rechtenstudent
Mathijs de Jong

‘Kritisch leren denken aan de uni bleek gelul van de bovenste plank’